

Opinnäytetyö

Sosiaalian koulutusohjelma

2018

Katariina Lankinen

TALLILLA TYÖKYKYISEKSI

– Talli- ja maatilaympäristössä toteutettavan
kuntouttavan työtoiminnan palvelukuvaus

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

2018 | 45 sivua, 9 liitesivua

Katariina Lankinen

TALLILLA TYÖKYKYISEKSI

- Talli- ja maatilaympäristössä toteutettavan kuntouttavan työtoiminnan palvelukuvaus

Tämä raportti on kuvaus Anima ry:lle tehdystä kehittämistyöstä. Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää uusi, innovatiivinen tapa toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa ja parantaa Green Care -menetelmien näkyvyyttä sosiaalialalla.

Kehittämistyön toimeksiantajana toimi Anima ry, joka on eläinavusteisen ammattitoiminnan yhdistys. Kehittämistyö sai alkunsa joulukuussa 2017 ja tuli päätökseen joulukuussa 2018. Kehittämistyöskentelyssä olivat mukana Anima ry sekä toimintaympäristönä toimiva Metsäkylän ratsastuskeskus. Menetelminä tässä kehittämistyössä käytettiin kokouksissa käytyä dialogista keskustelua, Business Model Canvasia ja aikaisemman tiedon hyödyntämistä.

Pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistyvien osuus työttömistä on suurempi kuin koskaan aiemmin. Samaan aikaan luonnon ja eläinten positiiviset vaikutukset tulevat yhä tunnetummiksi sosiaali- ja terveysalalla. Työ- ja toimintakyvyn parantamiseen tähtäävän kuntouttavan työtoiminnan yhdistämisellä luontolähtöisiin Green Care -menetelmiin nähdään olevan mahdollisuuksia suomalaisessa yhteiskunnassa ja sosiaalialalla.

Kehittämistyön tuotoksena syntyi palvelukuvaus Anima ry:n talli- ja maatilaympäristössä toteutettavaan kuntouttavaan työtoimintaan. Palvelukuvaus on tarkoitettu palveluntuottajan työkaluksi ja apuvälineeksi talli- ja maatilaympäristössä toteutettavaa kuntouttavaa työtoimintaa järjestäessä ja toteuttaessa. Palvelukuvaus on salattu liikesalaisuuteen vedoten.

ASIASANAT:

kuntouttava työtoiminta, työllistyminen, green care.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services

2018 | 45 pages, 9 pages in appendices

Katariina Lankinen

IMPROVING WORKING ABILITY AT A HORSE STABLE

- Service description of rehabilitative work in a stable and farm environment

This report is a description of a development work created for Anima ry. The aim of this development work was to develop a new, innovative way to organize rehabilitative work and to improve the visibility of Green Care methods in social services.

The commissioner of the development work was Anima ry, which is an association of animal-assisted activities for professionals. The development work started in December of 2017 and ended in December of 2018. The development work was carried out by Anima ry and Metsäkylä Riding School, which is the operational environment. The methods used in this development work were dialogical conversations used in meetings, the Business Model Canvas and using of the previous information about the subject.

The proportion of long-term unemployed and those who have serious difficulties to become employed is higher than ever before. At the same time positive impacts of nature and animals are becoming more and more known. Combining of rehabilitative work that improves the working and functioning ability and nature-based Green Care methods seem to have opportunities in Finnish society and in social work.

The output of the development work is the Service description of rehabilitative work in a stable and farm environment for Anima ry. The service description has been developed as a service provider's tool for organizing and arranging rehabilitative work in a stable and farm environment. The service description is encrypted for trade secret.

KEYWORDS:

rehabilitative work, access to employment, green care.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Taustat ja tarve kehittämistyölle	8
2.2 Toimijat ja toimintaympäristö	9
2.3 Tavoitteet ja kehittämistehtävä	10
3 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA	11
3.1 Kuntouttava työtoiminta pitkäaikaistyöttömien aktivoinnissa	11
3.2 Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen ja sisältö	13
3.3 Tutkimustietoa kuntouttavasta työtoiminnasta	16
4 GREEN CARE	18
4.1 Green Care -menetelmien määrittelyä	18
4.2 Eläinavusteisuus ja maatalo-avusteisuus	21
4.3 Tutkimustietoa Green Care -menetelmien vaikuttavuudesta	23
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS JA TUOTOS	26
5.1 Prosessin kuvaus	26
5.2 Kehittämismenetelmät	29
5.3 Kehittämistyön eteneminen	32
5.4 Tuotoksen kuvaus	36
6 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI	38
6.1 Kehittämismenetelmien ja -prosessin arviointi	38
6.2 Kehittämistyön tuotoksen arviointi ja jatkokehittämissideat	39
6.3 Ammatillinen kasvu	40
LÄHTEET	42

LIITTEET

Liite 1. Palvelukuvaus

KUVAT

Kuva 1. Business Model Canvas -mallipohja (Strategyzer 2018).

31

KUVIOT

Kuvio 1. Prosessin kuvaus aikatauluineen.

27

1 JOHDANTO

Tässä kehittämistyön raportissa kuvataan Anima ry:lle tehtyä kehittämistyötä, jonka tuotoksena syntyi talli- ja maatilaympäristössä toteutettavan kuntouttavan työtoiminnan palvelukuvaus Metsäkylän ratsastuskeskuksen talli- ja maatilaympäristössä toteutettavaksi. Kuntouttava työtoiminta talli- ja maatilaympäristössä pyritään käynnistämään lähitulevaisuudessa.

Suomi on kokenut lähivuosina paineita alentaa korkeita työttömyyslukujaan. Työllisyys on vihdoin saatu nousuun ja työttömien määrä on alkanut laskea, mutta samaan aikaan työttömyyden rakenne on vaikeutunut. Pitkäaikaistyöttömät ja vaikeasti työllistyvät yrittäjien saada takaisin työmarkkinoille erilaisin keinoin, kuten työllistymistä tukeviin palveluihin panostamalla. (Valtiovarainministeriö 2017, 27.) Kuntouttava työtoiminta on yksi työllistymistä edistävästä palveluista, jota toteutetaan useimmiten kuntien omissa työllistymisyksiköissä (Virtanen 2017). Osa asiakkaista kokee kuntouttavan työtoiminnan työtehtävät turhiksi ja turhautuu, kun oikeita työtehtäviä on niin vähän (Tammelin 2010). Voisiko kuntouttavaa työtoimintaa toteuttaa toisenlaisessa ympäristössä, tehden niin sanotusti oikeita töitä?

Green Care on tiivistettynä toimintaa, jossa luontoa käytetään tavoitteellisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja sen lisäämiseksi. Suomessa Green Care on vielä suhteellisen nuori käsite, joka nousee koko ajan laajempaan tietoisuuteen sosiaali- ja terveysalalla. Toimintatapa perustuu erilaisiin luontolähtöisiin menetelmiin, joita käytetään erilaisissa ympäristöissä, kuten metsässä, maatilalla tai jopa sisätiloissa. (Luonnonvarakeskus 2017.) Kuntouttava työtoiminta Green Care -ympäristössä on jo saanut jalansijaa perinteisempien menetelmien ohessa, mutta vastaavaa, kokoaikaisesti talli- ja maatilaympäristössä tapahtuvaa kuntouttavaa työtoimintaa ei ole dokumentoitu järjestettävänä Suomessa. Talli- ja maatilaympäristössä tapahtuva kuntouttava työtoiminta on siis uusi innovaatio sosiaali- ja terveysalalla, jolla olisi mahdollisuuksia kasvaa Green Care -menetelmistä saatujen hyvien tutkimustulosten perusteella.

Palvelukuvaus on selkeä ja informatiivinen työkalu, joka auttaa Anima ry:tä järjestämään talli- ja maatilaympäristössä toteutettavaa kuntouttavaa työtoimintaa lain mukaisesti huomioiden sen kunnan vaatimukset, joka palvelua ostaa. Palvelukuvauksen avulla Anima ry:n jäsenet ympäri Suomea saavat ideoita oman toimintansa järjestämiseen. Turussa

sijaitseva Metsäkylän ratsastuskeskus on ollut yhteistyökumppanina ja toimintaympäristönä Hevostoiminnalla Hyvinvointia ry:n tuottamalle talli- ja maatilaympäristössä tapahtuvalle kuntouttavalle työtoiminnalle vuosina 2014-2016. Toiminta pyritään saamaan käyntiin yhteistyössä Anima ry:n kanssa, mutta toiminnan käynnistäminen edellyttää toimivaa palvelukuvausta.

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli kehittää uusi, innovatiivinen tapa toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa ja parantaa Green Care -menetelmien näkyvyyttä sosiaalialalla. Kehittäminen on tapahtunut yhdessä toimijoiden kanssa dialogista keskustelua sekä Business Model Canvasia menetelminä käyttäen. Kehittämistyötä varten perehdyttiin aikaisempaan tietoon aiheesta. Palvelukuvaus kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen talli- ja maatilaympäristössä on askel laajempaan tunnettavuuteen ja menetelmän käyttöön koko Suomessa, sillä se kokoaa järjestämisen kannalta keskeiset asiat yksiin kansiin. Liiketoimintasalaisuuden vuoksi palvelukuvaus on kuitenkin salattu, joten palvelukuvauksen levittäminen on Anima ry:n päätettävissä.

Raportti etenee kehittämistyön lähtökohtien, tavoitteiden ja toimijoiden esittelystä kuntouttavan työtoiminnan ja Green Care -menetelmien tarkasteluun. Teoriaosuudessa kuntouttavaa työtoimintaa käsitellään määrittelyn, järjestämistapojen ja sisällön näkökulmista. Green Care -menetelmiä avataan määrittelyn, eläinavusteisuuden ja maatalavusteisuuden näkökulmista. Myös tutkimustietoa on etsitty aiheiden tueksi. Tämän jälkeen kehittämistyön toteutus ja tuotos -kappaleessa esitellään kehittämistyön prosessi, kehittämismenetelmät sekä kehittämistyön eteneminen ja tuotos. Raportin viimeisessä luvussa arvioidaan koko kehittämistyötä sekä ammatillista kasvua.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Taustat ja tarve kehittämistyölle

Eurooppa 2020 -strategiassa Euroopan Unioni on asettanut Suomelle työllisyysastetavoitteen, joka on 78 % ikäryhmässä 20 – 64 -vuotiaat. Tavoite on kasvanut vuodesta 2016, jolloin luku oli 73,1 %. (Valtiovarainministeriö 2017, 27.) Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen (2016, 2018) mukaan 15 – 64- vuotiaiden työllisyysaste on parantunut joulukuusta 2016 lokakuuhun 2018 3,2 %, ollen lokakuussa 2018 71,5%. Samalla kun Suomen työllisyysaste on lähtenyt hienoiseen nousuun ja työttömyystilanne on parantunut, on kuitenkin työttömyyden rakenne vaikeutunut – pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistyvien osuus on kasvanut. Koskaan aikaisemmin pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä työnhakijoista ei ole ollut niin korkea kuin nyt, mikä voi muodostaa ongelmia työmarkkinoilla. Hallituksen tavoitteena on parantaa työllisyyttä erilaisin toimenpitein. (Valtiovarainministeriö 2017, 27.)

Vuonna 2017 hallitus osoitti 17 miljoonan euron lisämäärärahan työllisyyden edistämiseen, kuten TE-palvelujen tehostamiseen. Osa lisämäärärahoista osoitettiin työllistymistä tukeviin tulosperusteisiin, ulkoisilta palveluntuottajilta hankittaviin ostopalveluihin. Lisämäärärahojen kohdentamisella tavoiteltiin nopeampaa työllistymistä ja pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisyä. (Valtiovarainministeriö 2017, 17.) Pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisystä ja työttömyyden kierteen katkaisemisesta on tullut koko Suomen yhteinen tavoite.

Tämän kehittämistyön avulla pyritään osaltaan vastaamaan hallituksen tarpeeseen työllisyyslukujen parantamisesta ja pitkäaikaistyöttömien aktivoinnista sekä toimeksiantajana toimivan Anima ry:n ja toimintaympäristönä toimivan Metsäkylän ratsastuskeskuksen tarpeeseen innovatiivisesta, talli- ja maatilaympäristössä toteutettavasta sosiaalipalvelusta. Idea kehittämistyöstä syntyi loppuvuodesta 2017, kun Metsäkylän ratsastuskeskus ilmaisi halukkuutensa sosiaalipalvelujen toimintaympäristönä toimimiseen. Metsäkylän ratsastuskeskuksessa on harjoitettu talli- ja maatilaympäristössä tapahtuvaa kuntouttavaa työtoimintaa vuosina 2014-2016 Hevostoiminnalla Hyvinvointia ry:n kanssa yhteistyötä tehden, ja tavoitteena on saada toiminta jälleen käyntiin Anima ry:n avulla. Asiassa lähdettiin etenemään pienin kehitysaskelin ja todettiin, että ennen toiminnan käynnistämistä palvelu täytyy suunnitella hyvin. Koko Suomessa toimiva Anima ry esitti toiveensa

tuotoksen hyödynnettävyydestä toimintaympäristöstä riippumatta. Kehittämistyön tarve oli siis työelämälähtöinen ja liittyi kiinteästi Anima ry:n ja Metsäkylän ratsastuskeskuksen tarpeisiin. Kehittämistyön taustalla vaikuttaa myös EU:n ja hallituksen työvoimastrategia.

2.2 Toimijat ja toimintaympäristö

Kehittämistyön toimeksiantajana toimii Anima ry. Anima ry on Suomessa toimiva eläinavusteisen ammattitoiminnan yhdistys, joka on perustettu vuoden 2017 alussa. Yhdistyksen toiminnan tarkoituksena on edistää ammattimaisen eläinavusteisen työskentelyn toimintaedellytyksiä ja tunnettavuutta sekä lisätä ihmisten hyvinvointia ja terveyttä eläinavusteisin keinoin. Yhdistys järjestää muun muassa koulutuksia ja tiedotustilaisuuksia tarkoituksensa toteuttamiseksi. Aiemmin eläinavusteinen toiminta on jakautunut useaan eri yhdistykseen kapea-alaisesti eläinlajin tai harjoitettavan ammatin perusteella, mutta Anima ry on yhdistys, joka yhdistää kaikki eläinavusteisessa toiminnassa käytettävät eläinlajit ja painottaa ammatillista työskentelyä. Ammatillisen työskentelyn painottamisella tarkoitetaan sitä, että yhdistys tavoittelee jäsenikseen henkilöitä, joilla on sosi-aali-, terveys- tai kasvatusalan ammattipätevyys tai muu soveltuva pätevyys, ja jotka ottavat eläimen mukaansa työhön. Yhdistys painottaa sitä, että eläinavusteisessa työskentelyssä noudatetaan oman ammatin mukaisia ammattieettisiä ohjeita. Ammatillaisen työhön saadaan lisäarvoa ja vaikuttavuutta eläimen avulla. Anima ry tekee tiivistä yhteistyötä suomalaisen Green Care Finlandin kanssa, joka on luontoavusteiset menetelmät kokoava kattojärjestö. (Anima ry 2018.)

Kehittämistyön toinen toimija on Metsäkylän ratsastuskeskus, joka toimii kehittämistyön toimintaympäristönä. Metsäkylän ratsastuskeskus on Turun Länsikeskuksessa sijaitseva ratsastustalli, joka on Suomen ratsastajainliiton hyväksymä ratsastuskoulu sekä hevosavusteisten palveluiden jäsentalli. Hevosavusteisten palveluiden jäsenyys tarkoittaa sitä, että talli tai toimija tallissa tarjoaa hevosavusteisia palveluita joko harrastamiseen, kuntoutukseen, terapiaan tai hyvinvointiin (Suomen ratsastajainliitto 2018). Talli sijaitsee viiden kilometrin päässä Turun keskustasta, aivan luonnonsuojelualueen reunamilla. Metsäkylän eläimiin kuuluu kymmenien hevosten ja ponien lisäksi kanoja ja kaneja. Metsäkylän ratsastuskeskuksella järjestetään ratsastustuntien ja -leirien lisäksi hevosavusteista toimintaa eri asiakasryhmille, kuten lapsille, nuorille ja mielenterveyskuntoutujille. Metsäkylän toimintaympäristössä on toteutettu kuntouttavaa työtoimintaa vuosina 2014 – 2016 Hevostoiminnalla Hyvinvointia ry:n kanssa yhteistyötä tehden.

2.3 Tavoitteet ja kehittämistehtävä

Kehittäminen koetaan usein konkreettisena toimintana, jolla pyritään jonkin selkeästi määritellyn tavoitteen saavuttamiseen. Sen lähtökohtana voivat olla nykyisen toiminnan ongelmat tai ajatus jostakin uudesta. Kehittäminen voi sisältää sekä uusien ideoiden keksimisen, levittämisen että vakiinnuttamisen. Onnistuessaan kehittäminen voi levitä myös laajemmin organisaatioiden ja toimijoiden käyttöön. (Toikko & Rantanen 2009, 14, 16.)

Tämän kehittämistyön tavoitteina oli kehittää uusi, innovatiivinen tapa toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa ja parantaa Green Care -menetelmien näkyvyyttä sosiaalialalla. Kehittämistehtäväksi muodostui palvelukuvauksen luominen Anima ry:lle talli- ja maatilaympäristössä toteutettavaan kuntouttavaan työtoimintaan. Kehittämistyön tavoitteeseen pyrittiin pääsemään perehtymällä kuntouttavaan työtoimintaan, sen palveluntuottamiseen sekä talli- ja maatilaympäristön mahdollisuuksiin.

Tässä työssä keskeisiä toimijoita on kaksi, toimeksiantajana toimiva Anima ry sekä Metsäkylän ratsastuskeskus. Toimijoiden yhteisenä tavoitteena on aloittaa kuntouttava työtoiminta talli- ja maatilaympäristössä. Jotta toiminta saataisiin käynnistymään, täytyy järjestäjäorganisaatiolla olla selkeä idea siitä, mitä palvelun tuottamiseksi ja järjestämiseksi tarvitaan ja millaista palvelua halutaan tuottaa. Palvelukuvaus toimii työkaluna ja apuvälineenä toiminnan järjestämisessä ja toteuttamisessa. Lisäksi palvelukuvausta voidaan käyttää eräänlaisena mainoksena tai esitteenä, kun toimintaa markkinoidaan ostopalveluna kunnille. Palvelukuvauksen on tarkoitus palvella toimeksiantajana toimivaa Anima ry:tä laaja-alaisesti, sillä pidemmällä tähtäimellä tavoitteena on aloittaa kuntouttava työtoiminta talli- ja maatilaympäristössä myös muualla Suomessa. Muut yhdistyksen jäsenet voivat halutessaan soveltaa Metsäkylän ratsastuskeskuksen kanssa yhteistyössä tehtyä suunnitelmaa järjestäessään omaa toimintaansa. Tästä johtuen palvelukuvaus käsittelee toiminnan järjestämistä yleisellä tasolla, eikä keskity Turun kaupungin tapaan järjestää kuntouttavaa työtoimintaa. Opinnäytetyö käsittää kirjallisen opinnäytetyöraportin sekä tuotoksen eli palvelukuvauksen.

3 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

3.1 Kuntouttava työtoiminta pitkäaikaistyöttömien aktivoinnissa

Kuntouttava työtoiminta on aktivointipolitiikkaa, joka on saapunut Suomeen EU:n ja muiden pohjoismaiden kautta 1990-luvun lopussa (Karjalainen & Karjalainen 2011, 7). Aktivointitoimien tai workfare-politiikan juuret ulottuvat kuitenkin jo 1970-luvun USA:an (Ala-Kauhaluoma 2005, 42). Aktivointipolitiikan perustana on EU:n työllisyysstrategia, ja sen lähtökohdat ovat vahvasti työllisyys- ja talouspoliittiset. Useissa maissa, kuten Suomesakin, valtio on vetänyt erityisesti kunnat mukaan aktivointitoimiin. Aktivointipolitiikan tavoitteena on pitkäaikaistyöttömien saaminen takaisin työmarkkinoille erilaisin toimenpitein. Suomessa ja monissa muissa maissa aktivointipolitiikkaa on alettu toteuttaa niin, että työttömyysturvan saaminen sidotaan ajallisesti aktivointiehtoon, jonka täytyttyä henkilöllä on velvollisuus osallistua aktivointitoimiin. Kieltäytymisestä seuraa työttömyysturvan karenssi tai toimeentulotuen vähentäminen. Aktivoinnin taustalla on yhteiskuntapoliittinen näkemys siitä, että pitkään jatkunut työttömyys on ei-hyväksyttävä olotila ja työsäkäynti on ensisijaista. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 7.)

Kuntouttavan työtoiminnan pääasiallisia asiakkaita ovatkin nuoret, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai muissa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä (Ala-Kauhaluoma 2005, 43). Kuntouttavan työtoiminnan lain piirissä olevaksi määritellään työtön henkilö, joka saa työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea. Alle 25-vuotiaat työttömät ovat kuntouttavan työtoiminnan lain piirissä lyhyemmän työttömyysjakson jälkeen kuin 25 vuotta täyttäneet asiakkaat. Alle 25-vuotias työmarkkinatukea saava henkilö pääsee lain piiriin noin 8,5–12 kuukauden työttömyyden jälkeen, kun 25-vuotta täyttänyt työmarkkinatukea saava henkilö pääsee lain piiriin noin 2–2,5 vuoden työttömyyden jälkeen. Kuntouttavaan työtoimintaan on mahdollista osallistua myös ennen määräaikojen täyttymistä, mikäli asiakas itse niin haluaa ja kunta sekä työ- ja elinkeinotoimisto arvioivat toimenpiteen tukevan parhaiten asiakkaan elämänhallintaa ja työllistymisedellytyksiä. (Lindqvist 2001, 13-16.)

Työttömälle asiakkaalle on laadittu yhdessä TE-toimiston ja kunnan viranomaisten kanssa aktivointisuunnitelma, joka pohjautuu asiakkaan palvelutarpeen arviointiin ja voi sisältää hyvin laaja-alaisesti erilaisia palveluita esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimesta, työ- ja elinkeinohallinnosta sekä kuntoutuksesta (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018).

Jos asiakas osallistuu työttömyysturvalain mukaiseen työllistymistä edistävään palveluun, kuten palkkatuettuun työhön tai työkokeiluun, kunta ei ole velvollinen järjestämään hänelle kuntouttavaa työtoimintaa (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 6§). Mikäli asiakas ja viranomaiset yhdessä katsovat, että asiakas ei voi työ- ja toimintakykyä vuoksi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön, aktivointisuunnitelmaan tulee sisältyä kuntouttava työtoiminta tai muita työ- ja toimintakykyä parantavia palveluita (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018).

Aktivointi perustuu ajattelutapaan, jonka mukaan hyvä elämänhallinta, työkyky, elämänlaatu sekä aktiivisuus edistävät työttömän työmarkkinaresursseja ja näin parantavat mahdollisuuksia kiinnittyä työmarkkinoille (Ala-Kauhaluoma 2005, 42). Työllistymismahdollisuuksien parantamisen lisäksi kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään myös ehkäisemään syrjäytymistä ja vahvistamaan asiakkaan elämänhallintaa tarjoamalla mahdollisuus työtoimintaan ja muihin palveluihin, jotka suunnitellaan yksilöllisesti asiakkaan tilanteen mukaan (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Kuntouttava työtoiminta on tarkoin laissa säädeltyä. Kuntouttava työtoiminta on työttömille suunnattu sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu, jonka perusta on Suomen perustuslaissa. Kuntouttavaa työtoimintaa ohjaa myös laki kuntouttavasta työtoiminnasta sekä työttömyysturvalaki. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Suomessa kaiken lainsäädännön ja julkisen vallan käytön perustana toimii perustuslaki (731/1999). Perustuslaista tulee ilmi suomalaisen kansanvallan keskeisimmät periaatteet, arvot ja pelisäännöt. Perustuslaki määrittää yksilön ja julkisen vallan välisen suhteen perusteet. (Oikeusministeriö 2018.)

Perustuslain (731/1999) 18 § määrittelee oikeuden työhön ja elinkeinovapauteen seuraavasti:

”Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön.”

Perustuslaki määrää, että julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja jokaiselle tulisi turvata oikeus työhön. Toisin sanoen perustuslaki velvoittaa valtion ja kunnat työllisyyttä edistäviin toimenpiteisiin, sillä jokaisella kansalaisella on oikeus työhön. Vaikka jokaisella kansalaisella on oikeus työhön, Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 työttömiä oli keskimäärin 234 000 (Työvoimatutkimus 2017).

Perustuslain (731/1999) 19 § määrittelee oikeuden kansalaisten sosiaaliturvaan näin:

”Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.”

Perustuslaki turvaa näin ollen perustoimeentulon muun muassa työttömyyden perusteella. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan asiakkaan perustoimeentulo turvataan siitä etuusjärjestelmästä, jonka piirissä hän on ollut välittömästi ennen kuntouttavan työtoiminnan aloittamista – työmarkkinatukena, mikäli asiakas on ollut työ- ja elinkeinotoimiston asiakas, tai toimeentulotukena, mikäli asiakas on asioinut sosiaalitoimen asiakkaana (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014).

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:ssä määrätään kuntien velvollisuudesta huolehtia kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä työllisyyden edistäjänä. Sosiaalihuoltolain ohella kuntouttavaa työtoimintaa ohjaa myös Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001), joka tuli voimaan 1.9.2001. Lain voidaan nähdä edustavan kansainvälistä aktivointipolitiikan suuntausta (Ala-Kauhaluoma 2005, 42). Laissa säädetään toimenpiteistä, joilla parannetaan pitkäaikaistyöttömän edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla sekä edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja työ- ja elinkeinoviranomaisen tarjoamaan julkiseen työvoimapalveluun. Laissa säädetään myös asiakkaan oikeuksista ja velvollisuuksista. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta säätää yksityiskohtaisesti muun muassa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä sekä toteuttamisesta, mutta jättää esimerkiksi sisällön avoimeksi. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.)

3.2 Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen ja sisältö

Laissa kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001, 6§) määrätään, että kuntouttavan työtoiminnan järjestämisvastuu on kunnalla. Kunta voi järjestää kuntouttavaa työtoimintaa usealla eri tavalla. Kunta voi järjestää kuntouttavan työtoiminnan itse tai se voi ostaa palvelun toiselta kunnalta tai kuntayhtymältä, yhdistykseltä, säätiöltä, valtion virastolta tai uskonnolliselta yhdyskunnalta. Toiminnan järjestämistavasta riippumatta kunta on vastuussa siitä, että toiminta järjestetään kuntouttavan työtoiminnan lain mukaisesti. Jos kunta hankkii kuntouttavan työtoiminnan palveluita ulkopuolisilta palveluntuottajilta, sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016) samalla

tavalla kuin muitakin sosiaali- ja terveystalvuuja hankittaessa. (Lindqvist ym. 2001, 46-47.) Kuntouttavaa työtoimintaa ei saa hankkia ostopalvuuuna yrityksiltä, sillä yrityksillä on mahdollisuus käyttää kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden työpanosta voiton tavoitteluun, ja tämä on kiellettyä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Yhdistykset ja järjestöt sen sijaan eivät tavoittele voittoa, vaan niiden toimintaa rahoittaa useimmiten Veikkaus sekä kunnat, joten ne saavat tarjota kuntouttavan työtoiminnan palveluita (SOSTE ry 2018).

Kuntouttavaa työtoimintaa ei saa toteuttaa niin, että asiakas olisi työ- tai virkasuhteessa. Siihen sovelletaan kuitenkin työturvallisuuslakia (738/2002). Ostopalvuuuna hankittaessa palveluntuottaja vastaa työturvallisuusmääräysten noudattamisesta, mutta kunnalla on vastuu varmistaa, että palveluntuottajat noudattavat lakeja ja muita määräyksiä järjestäessään kuntouttavaa työtoimintaa. Kunnalla on velvollisuus ilmoittaa alueensa työvoimatoimistolle yksilöidyt aloitustiedot jokaisesta kuntouttavan työtoiminnan aloittaneesta henkilöstä, jotta työvoimapolitiittisia lausuntoja voidaan antaa ja valtion korvauksia maksaa. (Lindqvist ym. 2001, 46-47.) Kunta vastaa myös asiakkaan vakuutusturvasta kuntouttavassa työtoiminnassa riippumatta siitä, järjestetäänkö palvelu kunnan omissa toiminnoissa vai ostopalvuuuna. Ennen asiakkaan kuntouttavan työtoiminnan alkamista kunnan on ilmoitettava asiasta sille päälouottamusmiehellä, joka edustaa asiakkaan kanssa työskenteleviä työntekijöitä. Tämä mahdollistaa kuntouttavan työtoiminnan toteuttamisen seuraamisen ja auttaa varmistamaan sen, ettei kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan työpanoksella korvata virka- tai työsuhteista työtä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on edistää asiakkaan mahdollisuuksia kiinnittyä työmarkkinoille tai hakeutua koulutukseen, ehkäistä syrjäytymistä sekä tukea häntä elämänhallinnassa (Ala-Kauhaluoma 2005, 42; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Laissa ei ole määritelty kuntouttavan työtoiminnan sisältöä, mutta sen täytyy tähdätä edellä mainittuihin tavoitteisiin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014). Kuntouttavaan työtoimintaan tulee sisältyä riittävä perehdytys työtehtäviin ja työpaikan työolosuhteisiin (Työturvallisuuslaki 738/2002, 14§). Tärkeää on, että kuntouttavan työtoiminnan sisältö räätälöidään asiakkaalle sopivaksi, sillä kaikkien asiakkaiden työ- ja toimintakyky sekä osaaminen eivät ole samalla tasolla (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014). Kuntouttavaan työtoimintaan voidaan yhdistää myös muut asiakkaan tarvitsemat sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut, kuten sosiaaliohjaus tai mielenterveyspalvelut (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014). Toiselle asiakkaalle kuntouttavan työtoiminnan pääpaino voi

olla päivärytmin ylläpitämisessä, kun taas toisen asiakkaan työ- ja toimintakyky sekä osaaminen voivat mahdollistaa vastuullisetkin työtehtävät. Jokaiselle asiakkaalle asetetaan kuntouttavan työtoiminnan jaksolle yksilölliset tavoitteet, joiden toteutumista tulee arvioida. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi työtoimintana, ryhmätoimintana tai yksilöohjauksena. Kuntakyselyn mukaan vuonna 2016 yleisimmät kuntouttavan työtoiminnan toimintatavat olivat työtoiminta kunnan omassa työllistymisyksikössä tai tavallisessa työyksikössä. (Virtanen 2017.) Kaikki toimintamuodot eivät sovi jokaiselle, joten yksilöllinen räätälöinti asiakkaan tarpeiden mukaan on tässäkin tarpeen. Kuntouttavan työtoiminnan tulee olla yksilölle mielekästä ja riittävän vaativaa. Kuntouttavaa työtoimintaa suunniteltaessa ja päätöksiä tehtäessä asiakkaan etu pyritään pitämään ensisijaisena. (Lindqvist ym. 2001, 47-48.)

Aktivointisuunnitelmassa määritellään kunkin asiakkaan kuntouttavan työtoiminnan jakson pituus, viikoittainen työtoimintapäivien määrä sekä päivien pituus. Kuntouttavan työtoiminnan jaksot kestävät 3-24 kuukautta kerrallaan. Kuntouttavaa työtoimintaa tulee järjestää asiakkaalle vähintään yhtenä ja enintään neljänä päivänä viikossa. Työtoimintaan tulee osallistua neljästä kahdeksaan tuntia päivässä, eikä keston lasketa matkustusaiakaa toimintapaikalle. Kuntouttavan työtoiminnan kesto voidaan porrastaa aktivointisuunnitelmassa niin, että alkuvaiheessa työtoimintapäiviä on vähemmän ja asiakkaan valmiuksien parantuessa työtoimintapäivien määrä lisääntyy. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Koska kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua, tulisi sen toteuttajien olla pääsääntöisesti sosiaalihuollon ammattilaisia. Työtehtävien ohjaajat voivat kuitenkin olla kyseisten tehtävien ammattilaisia, esimerkiksi puutyöpajalla työtehtävien ohjaajana voi olla puuseppä. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) velvoittaa siihen, että sosiaalihuollon henkilöstöllä on tarvittava koulutus, osaaminen ja valmiudet tehdä työtään. Moniammatillinen työtiimi, johon kuuluu ammattilaisia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja työllisyyspalveluista, on ihanteellinen kuntoutumista ja elämäntilannetta edistävässä työssä. Työtiimi, jossa on monenlaista osaamista ja perehtyneisyyttä, pystyy ohjaamaan asiakasta tehokkaasti ja useat näkökannat huomioon ottaen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

3.3 Tutkimustietoa kuntouttavasta työtoiminnasta

Kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia ja toimintaideologiaa on tutkittu Suomessa siitä asti, kun laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) tuli voimaan (Karjalainen & Karjalainen 2011, 8). Karjalainen & Karjalainen (2010) tutkivat vuosina 2008-2009 pääkaupunkiseudun asiakkaiden siirtymiä kuntouttavan työtoiminnan jälkeen. Tulosten mukaan suurin osa asiakkaista palasi työttömiksi työnhakijoiksi, aloitti uuden kuntouttavan työtoiminnan jakson tai siirtyi hoitoon, kuntoutukseen tai muuhun vastaavaan toimenpiteeseen. Työelämään siirtyi vähiten asiakkaita. Tutkimus osoitti kuntouttavan työtoiminnan olevan enemmänkin sosiaalipoliittinen kuin työllisyyspoliittinen toimenpide, mikä voi parhaimmillaan tarkoittaa kuntoutumista työelämään. Ongelmana on asiakkaille sopivien työpaikkojen heikko tarjonta, jolloin saavutetut kuntoutumistulokset voidaan menettää nopeasti. Suurin osa asiakkaista koki kuntouttavan työtoiminnan hyväksi ratkaisuksi itselleen ja toivoi paluuta työelämään. Osalla asiakkaista oli kokemus, että kuntouttava työtoiminta on ainoa yhteisöllinen toiminta, jossa he selviytyvät. Heidän tapauksessa kuntouttavalla työtoiminnalla on toimintakykyä ylläpitävä luonne.

Pihl (2012) on tutkinut Pro gradu -tutkielmassaan kuntouttavaa työtoimintaa voimaantumisen näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut tuoda esiin kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneiden henkilöiden elämässä tapahtuneita myönteisiä muutoksia. Tulokset osoittavat, että positiivisia muutoksia on tapahtunut yhteisöllisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin, päämääriin ja motivaatioon, kykyuskomuksiin ja itsetuntoon, mielekkääseen ja säännölliseen arkeen sekä emootioihin ja mielenterveyteen liittyen. Tutkimustuloksissa mainitaan kuntouttavan työtoiminnan positiivinen vaikutus esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisyssä, vastuunottamisessa, elämänhalussa, tulevaisuuden suunnittelussa sekä päivärhythmissä. Tyytyväisyys elämään on kohentunut, ja myös osallisuuden on koettu lisääntyneen.

Tammelin (2010) on tutkinut Keski-Suomessa asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta asiakasfoorumien avulla. Tutkimuksen kohteina ovat olleet kuntouttavan työtoiminnan kokonaisuus sekä sen vaikutukset asiakkaille. 90 % vastaajista piti kuntouttavaa työtoimintaa omalla kohdallaan hyvänä ratkaisuna. Suurin osa vastaajista koki arjen rytmin parantumisen ja ylläpitämisen tärkeänä vaikutuksena. Foorumeissa tuli ilmi kuntouttavan työtoiminnan vaikutus mielenterveyden ylläpitämisessä tai kohentamisessa, mutta mukaan mahtui myös kokemuksia siitä, että kuntouttava työtoiminta ei johda mihinkään. Muutamit vastaajat toivat esille työyhteisön tuen ja sosiaalisen elämän

parantumisen. Vastauksissa tuotiin esiin mielekkäät työtehtävät, mutta ristiriitaisesti vain harva osallistuja kertoi olevansa erityisen tyytyväinen työtehtäviinsä, vaikka heitäkin oli. Tutkimuksen perusteella oikeiden töiden riittämättömyys ja työtehtävien kokeminen turhaksi on selkeä ongelma, myöskin siltä kannalta, että soveltuvien työtehtävien puutteessa osaamisen kehittäminen tai ylläpitäminen ei toteutunut. Asiakas voi katkeroitua, mikäli hän ei koe tarvitsevansa kuntoutusta tai aktivointia ja joutuu hyödyntämään omaa ammattiosaamistaan kuntouttavassa työtoiminnassa.

4 GREEN CARE

4.1 Green Care -menetelmien määrittelyä

Suomessa ja maailmalla luonnon hyvinvointivaikutukset on tunnettu jo kauan. Parantolat ja mielisairaalat rakennettiin usein luonnon keskelle ja puutarhanhoito sekä maataloustyöt kuuluivat niiden, lastenkotien ja vanhainkotien tavalliseen arkeen. Viime vuosikymmeninä luonnon hyvinvointivaikutuksia on alettu enenevässä määrin tutkimaan ja kehittämään, minkä pohjalta onkin alkanut syntyä suomalainen käsitys Green Care -toiminnasta. (Soini ym. 2011, 320.) Green Care on toimintaa, jossa luontoa käytetään tavoitteellisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja sen lisäämiseksi. Green Caressa käytetään useita erilaisia luontolähtöisiä menetelmiä, joita voidaan käyttää monenlaisissa ympäristöissä, joissa luonto on jollain tavalla läsnä. Esimerkiksi metsä, puutarha, maatila tai kaupunkimaiset puistot soveltuvat Green Care -toimintaan. (Luonnonvarakeskus 2017.)

Green Care muodostuu kolmesta peruselementistä: luonnosta, toiminnasta ja yhteisöstä, joita yhdistelemällä ja painottamalla syntyvät Green Care -toiminnan hyvinvointivaikutukset. Luonnon elvyttävällä vaikutuksella edistetään, nopeutetaan tai vahvistetaan asetettuja tavoitteita. Luonto voi olla Green Care -toiminnan tapahtumapaikka, väline tai kohde ja se voi sijaita niin maalla kuin kaupungissakin. Luontoelementti voi tarkoittaa esimerkiksi kokonaista metsää, puutarhaa, viherkasveja tai maatilaa kotieläimineen. Eläimet ovat keskeisessä roolissa Green Care -toiminnassa. Elementteistä toiminta mahdollistaa kokemuksellisuuden ja uuden oppimisen. Tekeminen ja toiminta yhdistää ihmisen ympäristöönsä ja luonto tarjoaa monenlaisia virikkeitä toimintaan. Esimerkiksi puutarha tai maatila eläimineen ovat hyvin virikkeellisiä ympäristöjä, joissa toimiminen voi tuottaa mielihyvää ja aktivoida. Luonnossa tekemisen ei tarvitse olla suurieleistä ja aktiivista: siellä voidaan myös esimerkiksi tarkkailla eläimiä ja rauhoittua. Tärkeä Green Caren elementti on yhteisö, joka mahdollistaa osallisuuden. Osallisuus syntyy vuorovaikutteisudessa, joka kiinnittää yksilön osaksi yhteisöä. Green Care -toiminnassa osallisuus voi syntyä vuorovaikutuksessa niin ihmisten, kuin eläinten, luonnon tai tietyn paikan kanssa. Osallisuus ja yhteisön tuki voi parhaimmassa tapauksessa suojella yksilöiden terveyttä ja lisätä toiminnan vaikuttavuutta. (MTT ym. 2014, 9.)

Mikä tahansa luonnossa toteutettu toiminta ei ole Green Care -toimintaa, vaan Green Carelle ominaisia perusedellytyksiä ovat tavoitteellisuus, ammatillisuus sekä vastuullisuus. Green Care -toiminta eroaa muista luontopalveluista tavoitteellisuutensa vuoksi. Jo lyhytkestoiset ja kertaluontoiset luontokokemukset voivat antaa voimavaroja ja helpottaa stressiä, mutta Green Care -palveluille, aivan kuten hoiva- ja kasvatustaluuille, on ominaista pitkäjänteinen työskentely tavoitteita kohden. Käytännössä tämä tarkoittaa henkilökohtaisten tai ryhmäkohtaisten asiakassuunnitelmien tekoa, niiden toteuttamista ja seuraamista. Palvelut voidaan räätälöidä asiakaskohtaisesti vastaamaan asiakkaan tarpeita ja toiminta on loogista tavoitteisiin suhteutettuna. (MTT ym. 2014, 6.)

Ammatillisuus liittyy siihen, että Green Care -palvelut voidaan ymmärtää hoiva-, hoito- tai kasvatustaluuina, jotka hyödyntävät luontoa eri tavoin, eri asiakasryhmille ja eri toimialojen toimesta. Sosiaali-, terveys- ja kasvatustaluujen tuottaminen on hyvin säädeltyä toimintaa ja niitä ohjaavat useat lait. Nämä säädökset pätevät myös Green Care -toiminnan piirissä. Näin ollen myös Green Care -palveluiden tulee noudattaa ammatillalan lainsäädäntöä ja eettisiä ohjeita, ja palveluntarjoajalla tulee olla riittävät taidot ja ammatillisuus suhteessa tarjottavaan palveluun. (Soini ym. 2011, 325.) Usein Green Care -palveluita voidaan tuottaa siten, että toisilla palveluntuottajilla on hoiva-alan koulutus ja toisilla taas esimerkiksi eläinten käsittelyyn vaadittava osaaminen (MTT ym. 2014, 6).

Vastuullisuus tarkoittaa niitä arvoja, eettisyyttä sekä laatua, jotka määrittävät yrityksen tai toimintayksikön toimintaa. Vastuullinen palveluntuottaja tavoittelee yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön hyvinvoinnin edistämistä, ja pyrkii luomaan asiakkailleen sekä sidosryhmilleen sosiaalista, ekologista ja mahdollisesti myös kulttuurista lisäarvoa, jolla on myös taloudellista merkitystä. (MTT ym. 2014, 6.) Green Care -toimintaa voidaan käyttää useilla sosiaali- ja terveyspalveluiden toimialoilla ja asiakasryhmillä, esimerkkeinä mainittakoon kasvatustaluu ja varhaiskasvatus, ennaltaehkäisevät ja terveyttä tukevat palvelut, terapiapalvelut sekä kuntoutus (Soini ym. 2011, 322).

Green Care -toiminta voidaan jakaa asiakkaiden, palvelujen ostajan, järjestämisvastuun sekä palveluihin kohdistuvien vaatimusten perusteella luontohoivaan ja luontovoimaan. Palveluiden jakaminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, vaan luontohoivan ja luontovoiman rajapinnoilla on palveluita, joissa molempien markkinoiden piirteet sekoittuvat. (Vehmasto & MTT Taloustutkimus 2014, 31.) Tällaisia rajapinnoilla olevia palveluita ovat muun muassa luontoavusteista pedagogiikkaa käyttävät ennaltaehkäisevät palvelut,

luontoavusteinen virkistys hoiva- ja sosiaalipalveluiden asiakkaille sekä perhetukitoiminta (MTT ym. 2014, 8). Luontovoiman palvelumarkkinat voivat olla luontohoivaa suuremmat, sillä asiakasryhmään voivat kuulua kaikki palveluista kiinnostuneet tahot (Vehmasto & MTT Taloustutkimus 2014, 31).

Luontohoivalla tarkoitetaan hoivan, kuntoutuksen ja sosiaalityön palveluita, joissa hyödynnetään luontolähtöisyyttä. Hoiva, kuntoutus ja sosiaalityö ovat julkisen sektorin järjestämismääräillä olevia palveluita, joiden toimintaa ohjaavat useat säädökset ja lait. (Vehmasto & MTT Taloustutkimus 2014, 31.) Tästä syystä luontohoivan palveluiden tuottaminen edellyttää toimijalta sosiaali- ja terveysalan koulutusta tai yhteistyötä koulutettujen toimijoiden kanssa. Luontohoivan käyttäjät ovat usein eri tahoja kuin sen ostajat, ja käyttäjiä luonnehtii usein jonkinlainen haavoittuva asema, esimerkiksi syrjäytymisen uhka tai kuntoutuksen tarve. (MTT ym. 2014, 7.) Luontohoivan palveluiden tavoitteena on yleensä asiakkaiden kuntoutus- tai hoitosuunnitelman mukainen terveyden, toimintakyvyn tai elämänlaadun parantaminen. Ympäri vuorokautisissa hoivapalveluissa, kuten lasten, nuorten, vanhusten tai vammaisten laitosten tai perhehoidossa, Green Care -toiminnalla voidaan tavoitella myös kasvatukseen, virkistykseen sekä yleiseen hyvinvointiin liittyviä tavoitteita. (Vehmasto & MTT Taloustutkimus 2014, 31.)

Luontovoimaa ovat tavoitteelliset palvelut, joiden tarkoituksena on asiakkaan voimaantuminen ja aktivointi sekä syrjäytymisen ehkäisy ja varhainen puuttuminen (Vehmasto & MTT Taloustutkimus 2014, 32). Esimerkiksi luontolähtöiset työhyvinvointipalvelut, muut yksityisten ostamat hyvinvointipalvelut sekä harrastus-, kasvatus- ja virkistyspalvelut kuuluvat luontovoiman piiriin. Luontovoiman asiakkaat eivät tavallisesti ole samalla tavalla haavoittuvassa asemassa kuin luontohoivan asiakkaat, mutta asiakkailla voi olla erityisiä ohjaukseen, välineisiin tai esteettömyyteen liittyviä tarpeita. Luontovoiman palveluilla voidaan mahdollisesti ehkäistä asiakkaiden tarvetta kuntoutukseen ja hoivaan. Luontovoiman palveluiden ostajat ovat usein yksityisiä tahoja, sillä julkisen sektorin järjestämismääräillä ei yleensä koske palveluita, joiden käyttäjä ei ole haavoittuvassa asemassa. Luontovoiman palveluntuottajilla ei ole erityisiä sosiaali- ja terveysalan koulutusvaatimuksia eikä palveluihin liity yhtä voimakasta valvontaa, kuin luontohoivan palveluihin. (MTT ym. 2014, 7.)

4.2 Eläinavusteisuus ja maatala-avusteisuus

Suomessa eläinavusteiset työskentelymuodot ovat vielä verrattain uusia ja terminologia on vasta vakiintumassa (Ikäheimo 2013, 11). Amerikkalainen eläinavusteista työskentelyä organisoiva järjestö Pet Partners (2018) on avannut eläinavusteisen työskentelyn terminologiaa kattavasti. Eläinavusteinen työskentely (Animal-Assisted Intervention, AAI) on määritelty tavoitteelliseksi, suunnitelluksi toiminnaksi, jossa eläin tarkoituksellisesti sisällytetään terveydenhuollon, kasvatuksen ja koulutuksen sekä sosiaalihuollon palveluihin terapeuttien vaikutusten aikaansaamiseksi. Eläinavusteinen työskentely on yläkäsite, jonka alle jakautuvat erilaiset eläinavusteisen työskentelyn muodot: eläinavusteinen terapia (AAT), eläinavusteinen opetus (AAE) sekä eläinavusteinen toiminta (AAA). Kaikissa työskentelymuodoissa mukana oleva eläin voi olla joko intervention toteuttajan oma tai kuulua ulkopuoliselle, vapaaehtoiselle henkilölle, jolloin omistaja on mukana interventiota toteuttaessa.

Eläinavusteinen terapia (Animal-Assisted Therapy, AAT) on tavoitteellista, suunniteltua, järjestelmällistä ja tarkasti dokumentoitua toimintaa, jossa eläimen käyttö on osa hoito- tai kuntoutusprosessia. Eläinavusteista terapiaa toteuttavat sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaiset, kuten fysioterapeutit, toimintaterapeutit sekä puheterapeutit, osana ammittaan. (Pet Partners 2018.) Terapian tarkoituksena on edistää ihmisen fyysistä, sosiaalista, emotionaalista tai kognitiivista hyvinvointia (Ikäheimo 2013, 11).

Eläinavusteinen koulutus tai opetus (Animal-Assisted Education, AAE) on opetuslalla toteutettava interventio, jonka tunnusmerkkejä ovat tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus sekä dokumentointi. Eläinavusteista opetusta toteutetaan niin yleisopetuksen kuin erityisopetuksen alla. Se keskittyy oppilaan akateemisiin tavoitteisiin, sosiaalisiin taitoihin sekä kognitiiviseen toimintaan. (Pet Partners 2018.) Suomalainen lastenpsykiatrian erikoislääkäri Kaija Ikäheimo (2013, 11) määrittelee eläinavusteisen opetuksen hieman suppeammin sekä mainitsee opettajan perehtyneisyyden käytettävään eläimeen.

Eläinavusteinen toiminta (Animal-Assisted Activities, AAA) on epävirallisempaa eläinavusteista toimintaa, joka on usein vapaaehtoisten toteuttamaa (Pet Partners 2018). Eläinavusteisessa toiminnassa eläimen ohjaajan ei tarvitse olla sosiaali- ja terveysalan ammattilainen. Toiminnan ei tarvitse olla tavoitteellista, mutta se antaa mahdollisuuden lisätä ihmisen hyvinvointia motivoivin, kasvatuksellisin ja/tai mielihyvää tuottavin keinoin. (Ikäheimo 2013, 11.)

Ihmisen ja eläimen välisellä vuorovaikutussuhteella on myönteinen vaikutus muun muassa immuunijärjestelmän toimintaan ja kivunhallintaan, lisääntyneeseen luotettavuuteen ja luottamukseen toisia henkilöitä kohtaan. Eläimeen luotu yhteys vaikuttaa ihmisen hormonitoimintaan ja parantaa tutkimusten mukaan oppimista. (Beetz ym. 2012.) Viime vuosina on tutkittu eläimen vaikutusta ihmiseen kiintymyshormoni oksitosiinin ja stressihormoni kortisolin kautta. Eläimen ollessa läsnä ihmiselimestön oksitosiinisysteemi eli niin sanottu turvajärjestelmä aktivoituu, mitä pidetään tärkeänä tekijänä eläimen ja ihmisen välisen suhteen psykologisista ja psykofysiologisista vaikutuksista. Eläimen vaikutus ihmiseen on myönteinen ja vastavuoroisesti myös ihmisen vaikutus eläimeen on myönteinen. Eläimen läsnäolosta voi olla esimerkiksi stressin säätelyssä enemmän hyötyä kuin ystävällisen aikuisen läsnäolosta. (Ikäheimo 2013, 7.)

Eläimen hyödyntäminen sosiaali-, terveys- ja kasvatustilojen työssä lisääntyy koko ajan. Vähitellen myös päättävät elimet tulevat tietoisiksi eläinten mukanaan tuomista hyödyistä. Eläinavusteisella työskentelyllä voidaan pyrkiä muun muassa motoristen, sosiaalisten, psyykkisten ja eettisten taitojen harjaannuttamiseen sekä asiakkaan parempaan itsetuntoon ja toiminnanohjaukseen. (Kahilaniemi 2016, 31.) Eläimen ottamisella osaksi kasvatustilojen ja kuntoutusprosessia on monia hyötyjä. Esimerkiksi Stasi ym. (2004, Morrisonin 2007, 54 mukaan) sekä Allen ym. (2001, Morrisonin 2007, 54 – 55 mukaan) ovat tutkineet eläinkontaktien vaikutusta verenpaineeseen ja todenneet verenpaineen laskevan eläinkontaktien myötä. Banks ja Banks (2002, Morrisonin 2007, 55 mukaan) tutkivat eläinavusteisen terapian vaikutusta vanhusten yksinäisyyteen. Viikoittaiset terapiakäynnit saman koiran kanssa vähensivät vanhusten kokemaa yksinäisyyttä merkittävästi.

Maatilojen käyttö osana sosiaalipalvelujen järjestelmää on Suomessa vielä vähäistä. Yleisimmät toimintamuodot ovat lastensuojelun perhekodit maatilaympäristössä, vankilatilalla harjoitettava maatalous (Peltonen vankila) sekä vammaisten työ- ja päivätoiminta mautiloilla. (Lääperi & Puromäki 2014, 79.) Ulkomailla, kuten Hollannissa, Saksassa, Ruotsissa sekä Norjassa maatilojen potentiaali on tunnustettu laajemmin ja niitä hyödynnetään suhteellisen paljon sosiaalipalveluissa. Esimerkiksi Hollannissa hoivamaatilojen määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa alun 75 tilasta yli tuhanteen tilaan (1998-2009) ja kohderyhmät ovat laajentuneet koskemaan niin kehitysvammaisia, käytösongelmaisia nuoria, pitkäaikaistyöttömiä kuin vankilasta vapautuneita. (Yli-Viikari & Suomela 2016, 53, 55.)

Maatilalla luonto on mukana arjen rutiineissa muun muassa eläinten hoitamisen ja kasvukauden sekä viljelyyn liittyvien töiden kautta. Yhteisöllinen tekeminen ja päivärytmin

noudattaminen tukevat kuntoutusta. (MTT ym. 2014.) Buistin (2016) esittämässä taulukossa listataan hoivamaatalouden vaikutuksia. Fyysisinä vaikutuksina mainitaan parempi fyysinen kestävyys ja voima, parantunut ruokahalu, taitojen kehitys, parempi energian käyttö sekä aistien monipuolinen käyttö. Psykkisellä puolella hoivamaatalous vaikuttaa itsetuntoon, itsekunnioitukseen, innostuksen kokemiseen, itsetuntemukseen sekä vastuullisuuteen positiivisesti. Hoivamaatalouden sosiaalisina vaikutuksina listataan parantuneet sosiaaliset vuorovaikutustaidot, lisääntynyt sosiaalisten kontaktien määrä, lisääntynyt itsenäisyys, toiminnallisuus sekä osallisuus. Tärkeänä pidetään maatilaympäristön poikkeamista tavallisista sosiaali- ja terveydenhuollon ympäristöistä. Muihin hoidon ja kuntoutuksen ympäristöihin verrattuna keskeinen ero on maatilajen organisoimisessa arjen toimintojen ympärille potilaiden ongelmien ja rajoitteiden sijaan. (Yli-Viikari & Suomela 2016, 56.)

Hoivamaatiloja koskee sama maatalouslainsäädäntö kuin muitakin maatiloja, ja lisäksi sama sosiaali-, terveys- tai kasvatuspalvelua koskeva lainsäädäntö kuin tavanomaisessa ympäristössä tuotettavia palveluita. Säädökset koskevat myös henkilökuntaresursseja. Mikäli osallistuvan ryhmän mukana on sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan ammattilainen, ei maatilajen henkilökunnalta vaadita kyseistä pätevyyttä. Palveluita tuotettaessa on otettava huomioon, että maatilaympäristö asettaa haasteita turvallisuudelle, joten turvallisen toiminnan ohjeistaminen on tärkeää. Maatilaympäristö saattaa rajata tiettyjä asiakasryhmiä toiminnan ulkopuolelle, sillä esimerkiksi esteettömyyden takaaminen voi olla vaikeaa. Palvelujen käyttäjillä saattaa olla erityistarpeita, jolloin myös maatilajen onnettomuusriski on suurempi. Työtoiminnassa ja vastaavassa on huomioitava työturvallisuus niin maatilayrittäjän kuin toimintaan osallistuvien kannalta ja henkilöstöllä täytyy olla riittävät turvallisuus- ja ensiaputaidot. (Lääperi & Puromäki 2014, 79 – 80.)

4.3 Tutkimustietoa Green Care -menetelmien vaikuttavuudesta

Luontoympäristöihin sekä eläimiin liittyviä hyvinvointivaikutuksia on tutkittu lähivuosikymmeninä aktiivisesti. Luonnonelementit ovat merkityksellisiä niin kansanterveydellisesti kuin osana sosiaali- ja terveyspalveluita. Vaikuttavuustutkimusta tarvitaan, jotta pystytään tunnistamaan eläin- ja luontoavusteisuuteen liittyvät vaikutusmekanismit ja todentamaan niiden antama hyöty. Eläin- ja luontoavusteisuuden välittömät vaikutukset ovat usein suoraan todettavissa asiakkaan antaman palautteen tai heidän ilmaiseman kehon-

kielen kautta. Menetelmien tuloksellisuudesta on saatu tutkimusnäyttöä useiden asiakasryhmien parista, mutta tutkimustuloksiin sisältyy myös vaihtelua ja hajontaa. (Green Care Finland 2018.)

Sipoon kunta oli yhtenä tahona mukana pilotoimassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen hallinnoimaa Green Care -hanketta vuosina 2013-2014. Kunta järjesti Green Care -ryhmätoimintaa luonnosta kiinnostuneille kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille. Ohjelma oli monipuolinen sisältäen muun muassa retkiä, puutarhanhoitoa sekä metsänhoitoa, mutta monelle asiakkaalle sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistuminen oli mieluisinta tekemistä. Haastatteluissa luonto koettiin tärkeäksi osaksi hyvinvointia ja ryhmässä toimimisen koettiin laajentavan omia näkökulmia. Eräs asiakas kuvailee sanoin kuvaamattomaksi kokemukseksi, kun suuri hevonen kulkee taluttaessa kiltisti vierellä, kuuntelee puhetta sekä pyytää rapsutuksia. Hevosen kanssa muodostuva yhteys, kahdenvälinen kontakti koettiin vaikuttavaksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

Vuosina 2015-2017 toteutuneeseen Lapin ammattikorkeakoulun koordinoimaan EU-rahoitteiseen Luontoa elämään -hankkeeseen osallistui työelämän ulkopuolella olevia ihmisiä, joiden osallisuutta ja toimintakykyä pyrittiin vahvistamaan luontotoiminnassa. Luontotoimintaa toteutettiin eläin-, puutarha- ja maatalo-avusteisena sekä metsäympäristössä. Hankkeen osallistujille tehtiin alku- ja loppumittaukset osallisuushaastatteluilta sekä Kykyviisari-itsearviointityökalua apuna käyttäen. Tutkimustulosten mukaan osallistujien toiminta- ja työkyky sekä osallisuuden kokemus vahvistuivat hankkeen aikana. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että luontoon tukeutuva kuntoutus vahvistaa osallistujien toimintakykyä ja osallisuuden kokemusta. (Jääskeläinen 2017, 143-162.) Myös Kuhmon Green Care -hankkeen (2015-2018) tavoitteena oli parantaa pitkäaikaistyöttömien työ- ja toimintakykyä luontolähtöisten menetelmien avulla. Osallistujat olivat työsuhteessa Kuhmon kaupunkiin ja tekivät päivittäin töitä hankkeen työpisteissä. Osallistujien työ- ja toimintakykyä mitattiin jakson aikana Kykyviisari-työkalua apuna käyttäen, ja tulosten mukaan osallistujien työ- ja toimintakyky kohentuivat jakson aikana. (Juntunen 2018.)

Green Caren vaikuttavuudesta ja merkityksistä on tehty useita opinnäytetöitä. Sari Nyrhinen (2016) tutki opinnäytetyössään kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen merkityksiä, luonnon vaikutusta yksilön hyvinvointiin sekä työllistymiseen liittyviä näkökulmia Salon työllisyyspalveluiden Party-hankkeessa. Party-hanke toteutti syksyllä 2016 kuntouttavaa työtoimintaa Green Care -menetelmin niille pitkäaikaistyöttömille, joita luontolähtöinen toiminta kiinnosti. Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että toiminnan koettiin pa-

rantavan sosiaalisia taitoja, edistävän työllistymismahdollisuuksia, lisäävän arjen mielekkyyttä sekä parantaneen työ- ja toimintakykyä. Anna-Maria Vainionpää (2011) tutki opinnäytetyössään eläinten (hevosten, lehmien ja lampaiden) merkitystä vangeille, jotka osallistuivat eläinavusteiseen työtoimintaan. Tutkimuksen tulokset osoittivat eläinten ja niiden hoitamisen tuoneen vangeille muun muassa sosiaalisen onnistumisen kokemuksia, mahdollisuuden harjoittaa vuorovaikutustaitoja sekä oppia siviilielämässä tärkeitä taitoja.

Ulkomailla Green Caren vaikuttavuutta on tutkittu enemmän kuin Suomessa, mutta tutkimusnäyttö on vielä vähäistä verrattuna muiden, paljon tutkittujen interventioiden tutkimukseen. Hollannissa (Elings 2012) tutkittiin hoivamaatilaympäristön vaikuttavuutta eri asiakasryhmissä. Tutkimusnäyttöä oli niin lapsista ja nuorista, mielenterveys- ja päihdekuntoutujista, dementiaa sairastavista vanhuksista sekä asiakkaista, joilla on oppimisvaikeuksia. Tutkimusnäytön perusteella hoivamaatiloilla eläminen ja työskentely on vaikuttanut positiivisesti muun muassa asiakkaiden itsetuntoon, ongelmakäyttäytymisen vähenemiseen sekä sosiaalisiin suhteisiin. Sosiaaliseen yhteisöön kuulumisen, suhde maatilallisen ja asiakkaan välillä sekä hyödyllisiin luontoympäristön aktiviteetteihin osallistuminen on koettu merkityksellisiksi asioiksi. Essexin yliopiston raportissa (2016) tarkasteltiin tutkimusnäyttöä hoivamaatilojen, sosiaalisen puutarhatoiminnan ja luonnonsuojelutöiden vaikutuksista mielenterveyden ongelmiin. Vaikutukset olivat samansuuntaisia ja tutkimusnäytön perusteella luontolähtöisellä toiminnalla on tarpeellinen rooli mielenterveyden tukemisessa. Raportin mukaan luontolähtöinen toiminta muun muassa vähensi masennuksen, stressin ja ahdistuneisuuden oireita, paransi itsetuntoa ja itsetuottamusta, lisäsi sosiaalisia kontakteja ja osallisuuden tunnetta sekä paransi työskentelytaitoja.

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS JA TUOTOS

5.1 Prosessin kuvaus

Kehittämistyön tekeminen alkaa aloitusvaiheesta, jossa saadaan idea hankkeesta ja kehittämisen kohteesta. Toimeksiantajan kanssa määritellään alustava kehittämistehtävä sekä kehittämistyön suunta. (Salonen 2013, 17.) Tämän kehittämistyön prosessi on esitelty kuviossa 1 aikatauluineen. Prosessi sai alkunsa marraskuussa 2017, kun aihetta lähdettiin hakemaan itsenäisesti kiinnostavista aihepiireistä. Oma tausta hevosharrastuksen parissa ja edellisesäinen Green Care -opintojaksoon liittynyt tutustumiskäynti Turussa toimivalla Metsäkylän ratsastuskeskuksella suuntasivat aiheen valintaa. Metsäkylän ratsastuskeskus ilmaisi kiinnostuksensa ja tarpeensa sosiaalialan tutkimus- tai kehittämistyölle. Tutkimus- tai kehittämistyön aihepiiriksi määriteltiin kuntouttava työtoiminta talliympäristössä. Toimeksiantajaksi valikoitui Anima ry, sillä Suomessa kuntouttavaa työtoimintaa saa järjestää vain kunta tai kolmannen sektorin toimija. Toimeksiantajan kanssa pidetyssä palaverissa punnittiin vaihtoehtoja tutkimuksen ja kehittämistyön välillä sekä useita mahdollisia aihe-ehdotuksia.

Aloitusvaiheesta siirrytään suunnitteluvaiheeseen, jolloin kehittämistyön ideaa kirkastetaan. Silloin tehdään kirjallinen kehittämissuunnitelma, josta ilmenee esimerkiksi tavoitteet, ympäristö, toimijat, materiaalit ja aineistot, tiedonhankinta- ja kehittämismenetelmät sekä dokumentointitavat. Suunnitteluvaiheessa tehdään myös selväksi toimijoiden vastuut ja tehtävät. On tärkeää huomata, että aloitus- ja suunnitteluvaiheessa työskentelyä ei voida vielä suunnitella kovinkaan yksityiskohtaisesti, sillä etukäteen ei voida tietää, mikä toimii ja miten työskentely etenee. Työn huolellinen suunnittelu on tärkeää, mutta osatekijät tarkentuvat työskentelyn aikana. (Salonen 2013, 17.)

AIKA	MENETELMÄ	TOIMIJAT	TUOTOS
11 / 2017 – 01 / 2018	Suunnittelukokoukset	Toimeksiantaja & Metsäkylän ratsastuskeskuksen yrittäjä & opinnäytetyön tekijä	Opinnäytetyön aihe, kohderyhmän valinta
12 / 2017 – 03 / 2018	Palaverit	Toimeksiantaja & opinnäytetyön tekijä	Aiheen rajaaminen, opinnäytetyösuunnitelman esittäminen toimeksiantajalle
04 – 07 / 2018	Kentälle siirtyminen, havainnointi	Opinnäytetyön tekijä	Tulevan työskentelyn valmistelu, toimintaympäristöön tutustuminen
04 – 08 / 2018	Teoriapohjan hankinta ja kirjoittaminen	Opinnäytetyön tekijä	Aiheen tutkiminen ja raportointi
09 / 2018	Palaveri	Toimeksiantaja & opinnäytetyön tekijä	Aiheen muutos toimintamallista palvelukuvaukseksi
10 – 11 / 2018	Kokoukset: dialoginen keskustelu, Business Model Canvas	Toimeksiantaja & opinnäytetyön tekijä	Palvelukuvauksen rakenne & sisältö, kuntouttavan työtoiminnan suunnittelu
11 / 2018	Tuotoksen valmistaminen	Opinnäytetyön tekijä	Valmis tuotos
10 – 11 / 2018	Dokumentointi, arviointi, kehittäminen	Opinnäytetyön tekijä	Opinnäytetyön raportti
12 / 2018	Opinnäytetyön esittely	Toimeksiantaja & Turun AMK & opinnäytetyön tekijä	Valmis tuotos, palvelukuvauksen luovuttaminen toimeksiantajalle ja heidän levitykseen

SUUNNITTELU

TOTEUTUS & TYÖSKENNELY

ARVIOINTI JA LEVITYS

Kuvio 1. Prosessin kuvaus aikatauluineen.

Tämän työn suunnitteluvaiheessa, tammikuussa 2018 päädyttiin kehittämistyöhön, jonka kehittämistehtävänä olisi luoda toimintamalli talli- ja maatilaympäristössä toteutettavasta kuntouttavasta työtoiminnasta. Toimintamallin tavoitteena oli palvella Anima ry:tä laajalaisesti, sillä sen avulla yhdistys pystyisi monistamaan toimintaa myös muualle Suomeen Turun lisäksi. Suunnitteluvaiheessa tehtiin kirjallinen opinnäytetyösuunnitelma. Opinnäytetyösuunnitelmassa käsiteltiin työn aihe, toimeksiantajaorganisaatio ja muut

toimijat sekä alustavaa hahmottelua käytettävistä menetelmistä. Tuolloin menetelmiksi valikoituivat työntekijöiden haastattelut ja dialogiset keskustelut eri toimijoiden kesken sekä työn havainnointi, sillä aiheen kannalta oli oleellista saada työntekijöiden käytäntöjä ja hiljaista tietoa kuuluviin. Opinnäytetyösuunnitelma sisälsi myös alustavaa lähdemateriaalia teoriapohjaa varten. Lisäksi opinnäytetyösuunnitelmaan oli kirjattu alustava aikataulu, jonka mukaan työskentelyssä edetään. Suunnitteluvaiheen aikana toimeksiantajan kanssa pidettiin yksi puhelinpalaveri ja yksi tapaaminen. Puhelinpalaverissa punnittiin aihevaihtoehtoja ja tulevaa työskentelyaikataulua. Tapaamisessa rajattiin lopullinen aihe, tehtiin toimeksiantosopimus ja pohdittiin alustavasti menetelmäosiota. Suunnitelma lähetettiin toimeksiantajalle hyväksyttäväksi sähköisessä muodossa, sillä aikataulullisten haasteiden vuoksi ei ollut mahdollisuutta tavata kasvotusten.

Suunnitteluvaihetta seuraa esi- sekä työstövaihe. Esivaiheessa siirrytään kentälle eli siihen ympäristöön, jossa varsinainen työskentely tapahtuu. Samalla organisoidaan tulevaa työskentelyä yhdessä toimijoiden kanssa. Työstövaiheessa suunnitelmia päästään toteuttamaan käytännössä, eli varsinainen työskentely aiheen parissa ja sen ympäristössä toteutuu. Työstövaihe on työteliäs, mutta tärkeä, kun toimijat työskentelevät mahdollisesti jopa päivittäin kehittämistyön parissa. Työstövaiheessa kehittämistyön osatekijät realisoituvat: kuka tekee, mitä tehdään, miten tehdään, mitä aineistoa tarvitaan työn tueksi ja miten tuotetut aineistot dokumentoidaan. (Salonen 2013, 17-18.)

Tämän työn esivaiheessa siirryttiin kentälle, Metsäkylän ratsastuskeskuksen toimintaympäristöön. Metsäkylän talli- ja maatilaympäristöön tutustuminen, siellä töiden tekeminen sekä havainnointi toimivat valmisteluna kehittämistyön varsinaista työstövaihetta varten. Tulevaa työskentelyä hahmoteltiin palaverissa yhdessä toimijoiden kanssa. Työstövaihe alkoi teoriapohjan hankinnalla ja siihen tutustumisella. Lähdemateriaalia lähdettiin etsimään kuntouttavasta työtoiminnasta ja sitä ohjaavasta lainsäädännöstä, Green Caresta, eläinavusteisuudesta sekä maatilän käytöstä sosiaalialalla. Kehittämistyön aihe vaihtui toimintamallista palvelukuvauksen laatimiseen, mutta viitekehys pysyi samana. Aiheenvaihdoksen myötä menetelmiä täytyi pohtia uudestaan, ja työstövaiheessa menetelmiksi tarkentuivat dialogiset keskustelut kokouksissa sekä Business Model Canvasin käyttö. Kokouksia pidettiin työstövaiheen aikana yhteensä viisi kertaa. Jokaisen kokouksen jälkeen mietittiin, mikä tieto olisi tarpeellista tavoitteen saavuttamisen ja tuotoksen tekemisen kannalta, ja seuraavissa kokouksissa pyrittiin käsittelemään näitä aiheita dialogisen keskustelun kautta. Anima ry:n jäsenistöä tiedotettiin valmistuvasta kehittämistyöstä marraskuussa 2018 pidetyssä yhdistyksen syyskokouksessa.

Työstövaiheesta siirrytään tarkistusvaiheeseen, jolloin tehtyä työtä arvioidaan. Tarkistusvaihetta ei useinkaan erotella omaksi vaiheekseen, vaan tarkistamisen voidaan ajatella sisältyvän työn kaikkiin vaiheisiin. Syntyneitä tuotosta arvioidaan tarkistusvaiheessa yhdessä toimijoiden kanssa ja päätetään, jatketaanko työstä vai siirrytäänkö viimeistelyvaiheeseen. (Salonen 2013, 18.) Tässä työssä tarkistusvaihe on sisällynyt kaikkiin vaiheisiin, minkä perusteella tuotos ja loppuraportti rakentuivat. Sisältö on muokkautunut prosessin edetessä, tuotoksen aiheen vaihtuessa ja teoriapohjan laajentuessa.

Viimeistelyvaiheessa sekä kehittämistyöraportti että tuotos hiotaan ja karsitaan viimeiseen muotoonsa. Vaihe on yllättävän työteliäs, joten siihen on syytä varata aikaa. Viimeistelyvaiheessa mukana voi olla opiskelijoiden lisäksi muitakin henkilöitä, kuten asiakkaat, työntekijät tai ulkopuoliset henkilöt. Päävastuu viimeistelyvaiheesta on kuitenkin opiskelijoilla ja loppuraportti on täysin heidän vastuullaan. Kehittämistyön tuloksena syntyy valmis tuotos, joka on yleensä jokin konkreettinen tuote, kuten kuvaus. Kun kehittäminen tulee päätökseensä, valmis työ palautetaan, esitellään sekä levitetään. (Salonen 2013, 18 – 19.)

Tämän työn viimeistelyvaiheessa tuotos (Liite 1) valmistui. Tässä kehittämistyössä tuotos oli talli- ja maatilaympäristössä toteutettavan kuntouttavan työtoiminnan palvelukuvaus. Tuotoksen teossa hyödynnettiin kokouksissa käydyn dialogisen keskustelun ja Business Model Canvasin antia sekä aikaisempaa tietoa aiheesta. Tuotoksen sisällöstä keskusteltiin toimeksiantajan kanssa. Kaikkien näiden tietojen pohjalta luotiin tiivis, mutta informatiivinen palvelukuvaus kuntouttavaan työtoimintaan talli- ja maatilaympäristössä. Palvelukuvaus esitellään ja luovutetaan toimeksiantajalle kehittämistyön palauttamisen jälkeen. Lopuksi raportti julkaistaan, mutta liiketoimintasalaisuuteen vedoten tuotos jätetään julkaisematta.

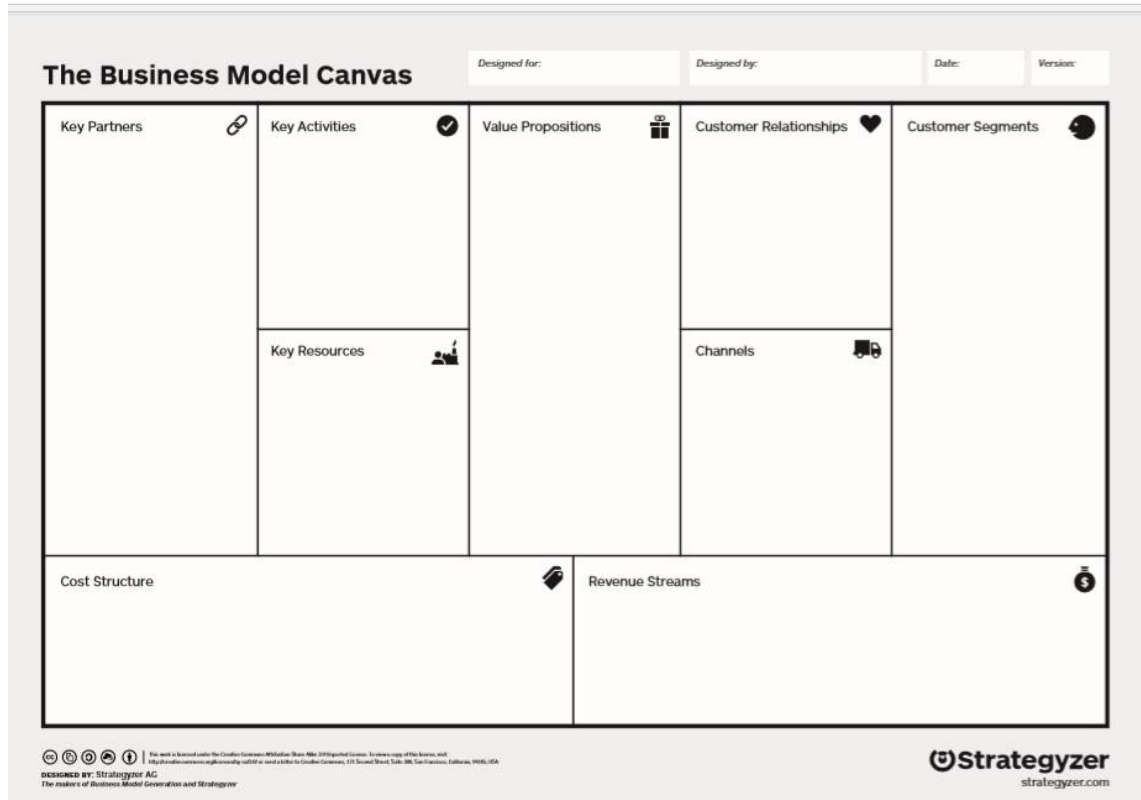
5.2 Kehittämismenetelmät

Kehittämistoiminta ja tutkimus eroavat toisistaan muutamassa asiassa. Ensimmäinen näistä eroista on se, että kehittämistoiminnan tuloksena syntyy jokin tuotos, kun taas tutkimuksen tuloksena syntyy uutta tietoa (Salonen 2013, 5-6). Tämän kehittämistyön tuloksena syntyvä tuotos on palvelukuvaus kuntouttavasta työtoiminnasta, joka toteutetaan kokoaikaisesti talli- ja maatilaympäristössä. Toinen ero tutkimuksen ja kehittämistoiminnan välillä on siinä, että kehittämistyötä tehdään yhdessä eri toimijoiden kanssa

dialogisessa tai trialogisessa vuorovaikutussuhteessa, kun taas tutkimusta tehdessä tutkija toimii pääasiassa yksin ja vuorovaikutus on monologista (Salonen 2013, 5-6). Palvelukuvaus tehdään toimeksiantaja Anima ry:n käyttöön ja palvelun toimintaympäristönä toimii Metsäkylän ratsastuskeskus, joten minun on oleellista ottaa mukaan kehittämistyön tekemiseen kummatkin toimijat. Anima ry on keskeisin toimija palveluntuottajana, Metsäkylän ratsastuskeskuksen rooli on suunnittelussa pienempi toimintaympäristön tarjoajana.

Eroja on myös siinä, miten käytettäviä menetelmiä valitaan ja perustellaan. Kehittämistoiminnassa tiedonhankintamenetelmät ovat verrattavissa tutkimuksen tutkimusmenetelmiin, mutta niitä voidaan käyttää joustavammin kuin tutkimuksessa. Tiedonhankintamenetelmien lisäksi kehittämistoiminnassa käytetään kehittämismenetelmiä, joilla pyritään kehittämään ja osallistamaan toimijoita. (Salonen 2013, 22-23.) Kehittämistoiminnassa voidaan käyttää perinteisten tutkimusmenetelmien, esimerkiksi kyselyiden ja haastatteluiden, lisäksi hyvin monimuotoisia menetelmiä ja käytännön keinoja, mikäli uskotaan, että niiden avulla päästään haluttuun lopputulokseen ja tavoitteet täyttyvät (Salonen ym. 2017, 55). Tässä opinnäytetyössä kehittämistyön menetelmiksi valikoituivat dialogiset, ideariihimäiset keskustelut kokousten yhteydessä sekä Business Model Canvas. Tietoa hankittiin aikaisempaan kirjallisuuteen ja tutkimukseen perehtymällä.

Business Model Canvas on Alexander Osterwalderin kehittämä menetelmä ja työkalu, jota voidaan käyttää uuden liiketoiminnan ideoinnin, suunnittelun ja arvioinnin välineenä (Innokylä 2015). Business Model Canvasin vahvuus on sen yksinkertainen näkymä, joka mahdollistaa suunnittelun ryhmätyönä kaikkien sidosryhmien kanssa. Menetelmänä Business Model Canvas ei ole niinkään asiakaslähtöinen suunnittelumenetelmä, vaan se keskittyy palvelun kehittämiseen yrityksen näkökulmasta. Tämän vuoksi menetelmää kannattaa täydentää asiakaslähtöisemmällä menetelmällä, tässä työssä dialogisilla keskusteluilla. (Hack, 2017.) Business Model Canvas koostuu yhdeksästä teemasta (Kuva 1), jotka ovat oleellisia liiketoiminnalle. Teemoina ovat *key partners (yhteistyökumppanit)*, *key activities (tärkeät toiminnot)*, *key resources (tärkeät resurssit)*, *value propositions (arvolupaukset)*, *customer relationships (asiakassuhteet)*, *channels (myynti)*, *customer segments (asiakassegmentti)*, *cost structure (kustannusrakenne)* sekä *revenue streams (kassavirta)*. Business Model Canvas kokoaa kattavasti yhteen tärkeät elementit uuden palvelun tuottamisessa. Tässä kehittämistyössä Business Model Canvasia on käytetty yhdessä toimijoiden kanssa kokousten yhteydessä ja tätä työskentelyä on kuvattu raportin kappaleessa 5.3.

Kuva 1. Business Model Canvas -mallipohja (Strategyzer 2018).

Pienryhmissä ja kokouksissa voidaan käyttää dialogista keskustelua kehittämismenetelmänä (Salonen 2013, 22). Dialogi on parhaimmillaan yhdessä ajattelua ja oppimista, ongelmanratkaisua sekä syväkuuntelua, lähtökohtana osapuolten keskinäinen kunnioitus ja tasa-arvo. Aidon dialogin avulla on mahdollista saada henkilöstön luovuus, motivaatio ja osaaminen kukoistamaan. (Paloheimo-Koskipää 2016.) Keskustelun vuorovaihteisuus ja kaikkien asianosaisten mahdollisuus osallistua yhteiseen keskusteluun on demokraattisen dialogin perusta. Yhteisön jäsenyys oikeuttaa ja velvoittaa osallistumaan yhteiseen keskusteluun. Dialogisen keskustelun tarkoituksena on tuoda esille monenlaisia näkökulmia, keskustella niistä avoimesti ja tuottaa sopimuksia siitä, mitä asioille käytännössä voidaan tehdä. Keskustelut kootaan yhteenvedoiksi, jotta tieto olisi paremmin siirrettävissä yleiskeskusteluun. (Toikko & Rantanen 2009, 105-106.) Tässä opinnäytetyössä dialogisia keskusteluja on käyty osana toimijoiden kanssa pidettyjä kokouksia ja ideariihä. Keskustelut ovat käsitelleet kuntouttavan työtoiminnan järjestämistä talli- ja maatilaympäristössä niin palveluntuottajan kuin asiakkaan näkökulmasta. Dialogisia keskusteluja on käyty niin Metsäkylän ratsastuskeskuksen yrittäjän ja Anima ry:n puheenjohtajan kanssa, kuin myös Anima ry:n hallituksen ja jäsenistön kanssa. Dialogisten

keskusteluiden anti on kirjattu kokousten ja ideariihien aikana muistiinpanoihin ja jälkikäteen koottu yhteenvedoiksi kirjallisin menetelmin.

Aikaisemman tiedon käyttö tarkoittaa tutkimusten ja menetelmäkirjallisuuden hyväksikäyttöä sekä kehittämistyön aihealuetta lähellä olevien aikaisempien kehittämisraporttien lukemista (Salonen 2013, 22-23). Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on keskittyä aiheen kannalta olennaiseen kirjallisuuteen ja tuoda esiin, miten ja mistä näkökulmista aiheesta on aikaisemmin tutkittu (Hirsjärvi ym. 2009, 121). Kehittämistyön perustan muodostaa teoriatieto, jota varten tutustuttiin niin suomalaisiin kuin ulkomaalaisiin aiheita käsitteleviin tutkimuksiin ja hankkeisiin sekä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Aikaisemman tiedon käyttö näkyy raportin kappaleissa 2 ja 3.

5.3 Kehittämistyön eteneminen

Palvelukuvauksen sisällön rakenteesta päätettiin yhdessä toimijoiden kanssa. Liiketoimintasuunnitelmienkin teossa käytettävä Business Model Canvas tuki sisällön rakentamista huomattavasti, sillä se toi konkreettisesti esiin, mitkä tiedot ovat tarpeellisia uuden liiketoiminnan luomisessa ja sen suunnittelussa. Business Model Canvasin heikkous on siinä, ettei se ole kovin asiakaslähtöinen menetelmä, joten palvelukuvaukseen päätettiin lisätä teemoja asiakaslähtöisemmästä näkökulmasta kokouksissa käydyin keskustelun pohjalta. Sisällöksi valikoituivat teemat, jotka on esitetty myöhemmin luvussa 5.4 Tuotoksen kuvaus.

Kokouksia pidettiin toimijoiden kanssa viisi kertaa loka – marraskuun 2018 aikana. Kokouksissa käytettiin menetelmänä dialogista keskustelua. Keskusteluja käytiin Anima ry:n puheenjohtajan, hallituksen ja jäsenistön kanssa sekä Metsäkylän ratsastuskeskuksen yrittäjän kanssa. Anima ry:n hallitus ja jäsenistö koostuvat sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen ammattilaisista, jotka käyttävät työssään eläimiä apuna, joten heillä on tarvittavaa tietoa, kokemusta ja näkökulmaa eläinten sekä talli- ja maatilaympäristön käytöstä sosiaalipalveluissa. Keskustelut tapahtuivat käytännössä niin, että minä annoin aiheita ja kysymyksiä, joiden uskon palvelevan palvelukuvauksen laatimista. Aiheita pyrittiin käsittelemään muun muassa asiakkaan näkökulmasta, joka ei tule Business Model Canvasin täyttämiseksi esiin. Keskustelua käytiin kokoonpanosta riippuen kahden tai useamman henkilön kesken. Seuraavaksi esitetään kokouksissa käytyjen keskustelujen yhteenvedot, joita käytettiin palvelukuvauksen laatimisessa.

Anima ry:n noudattamat arvot kuntouttavassa työtoiminnassa. Turvallisuus on yksi tärkeimmistä noudatettavista arvoista, niin asiakkaan kuin työntekijänkin kannalta. Asiakkaat ja työntekijät noudattavat samoja sääntöjä turvallisuuden suhteen. Riskitilanteet pyritään minimoimaan. Anima ry korostaa ammatillisuuden tärkeyttä kaikessa toiminnassaan. Eläinten ja ihmisten hyvinvointi on tärkeä arvo. Hyvinvoinnilla tarkoitetaan niin fyysistä, psyykkistä kuin sosiaalista ulottuvuutta. Asianmukainen ja hyvä hoito on ensisijaista. Kunnioitus ja erilaisuuden hyväksyminen niin eläinten kuin ihmisten kohdalla on yksi noudatettava arvo. Kaikki ovat yksilöitä ja heitä kohdellaan sen mukaisesti. Tähän liittyen asiakaslähtöisyys ja asiakkaan edun huomioiminen on tärkeä arvo. Palvelua tuotetaan asiakkaalle ja se pyritään räätälöimään asiakkaalle sopivaksi. Työssä noudatetaan myös dialogisuutta niin ihmisten kuin eläintenkin välillä. Vuorovaikutus on tasavertaista ja perustuu jakamiseen.

Asiakkaan tavoitteet Anima ry:n tuottamassa kuntouttavassa työtoiminnassa. Jokaisen asiakkaan tavoitteet ovat yksilöllisiä, mutta mahdollisia tavoitteita, joihin pyritään toiminnassa vastaamaan ovat muun muassa vuorovaikutustaitojen paraneminen, päivärytmin noudattaminen, työelämän pelisääntöjen oppiminen, ammatillisten taitojen karttuminen sekä omaan elämään vaikuttaminen. Tavoitteena on, että asiakkaan osallisuuden tunne vahvistuu, hän saa vertaistukea ja yhteisön voima kannattelee häntä. Toiminnassa pyritään siihen, että jokainen asiakas saisi mahdollisuuksia onnistumisiin. Loppujen lopuksi kaikki osatavoitteet tähtäävät asiakkaan työ- ja toimintakyvyn paranemiseen ja mahdolliseen työmarkkinoille tai koulutukseen siirtymiseen.

Anima ry:n omat tavoitteet kuntouttavan työtoiminnan suhteen. Anima ry haluaa tarjota uuden ja erilaisen, toiminnallisen vaihtoehdon kuntouttavaan työtoimintaan ja laajentaa asiakkaiden näkökulmia työnteon suhteen. Tavoitteena on laadukas palvelu, johon sekä palvelun ostaja että käyttäjä ovat tyytyväisiä. Anima pyrkii parantamaan eläinavusteisuuden näkyvyyttä sosiaali-, terveys- ja kasvatusaloilta sekä hyvinvointitoimialalla. Animan tavoitteena on toiminnan vaikuttavuuden mittaaminen esimerkiksi alku-, väli- ja loppumittauksia käyttäen sekä seuranta toimintaan osallistumisen jälkeen. Näin tuotettaisiin uutta tietoa ja toiminnan vaikuttavuus olisi perusteltavissa. Tavoitteena on, että toimivaa mallia pystyttäisiin jakamaan muille toimijoille ja organisaatioille.

Laatu ja sen arviointi Anima ry:n tuottamassa kuntouttavassa työtoiminnassa. Asiakas-palautetta kerätään toimintajakson aikana. Animan tavoitteena on toteuttaa kyselyt toimintajakson alussa sekä lopussa ja mahdollinen seuranta toimintajakson päätyttyä. Tut-

kimukset, esimerkiksi pro gradu -tutkielmat tai opinnäytetyöt toiminnasta olisivat toivottavia. Työntekijöille pidetään kehityskeskusteluja ja kaikille työntekijöille yhteiset kehittämispäivät kerran vuodessa, jolloin toimintaa pyritään kehittämään parempaan suuntaan.

Business Model Canvasia käytettiin yhdessä toimijoiden kanssa käydyissä kokouksissa. Business Model Canvasin yhdeksästä teemasta keskusteltiin dialogisesti ja tulostettua mallipohjaa täytettiin keskustelun edetessä. Anima ry:n tuottamaa talli- ja maatilaympäristössä toteutettavaa kuntouttavaa työtoimintaa koskevaan Business Model Canvasiin kirjattiin seuraavat asiat.

Key partners eli yhteistyökumppanit. Keitä Anima ry tarvitsee yhteistyökumppaneikseen? Tärkeimpänä toimintaympäristö (talli- ja maatilaympäristö), jossa palvelua tuotetaan. Tässä tapauksessa Metsäkylän ratsastuskeskus. Tilat ja mahdolliset välineet vuokrataan yhdistyksen käyttöön. Toinen tärkeä yhteistyökumppani on kaupunki/kaupungit, jotka ostavat kuntouttavaa työtoimintaa yhdistykseltä. Yhteistyötä tehdään myös ostavien kaupunkien TE-toimistojen kanssa, joiden kautta asiakkaat ohjautuvat palveluun.

Key activities eli avaintoiminnot. Mitä toimintoja on tehtävä, jotta Anima ry:n antamat palvelulupaukset täyttyvät? Tärkeimpiä toimintoja ovat työvoiman rekrytointi, toimintaympäristön tarkastukset (palotarkastus, ympäristötarkastus, tilojen tarkastus) sekä perehdytys toimintaan.

Key resources eli avainresurssit. Mitä resursseja on oltava käytössä, jotta palvelulupaukset täyttyvät? Tärkeimmät resurssit ovat työntekijät, tilat sekä välineet. Koska kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukaista palvelua, tulisi sen toteuttajien olla pääasiassa sosiaalihuollon ammattilaisia. Kuntouttavaa työtoimintaa tuottaessa toiminnalla täytyy olla asianmukaisen korkeakoulutuksen saanut vastuhenkilö. Työtoimintaa voivat ohjata kyseisten tehtävien eli hevos- tai maatalousalan ammattilaiset. Työntekijäresursseihin kuuluu täten vähintään yksi sosiaalihuollon ammattilainen (sosionomi (AMK) tai vastaava), jonka toivotaan käyneen myös hevos- tai maatalousalan tutkinnon. Työntekijäresursseihin voi lukeutua myös hevos- tai maatalousalan ammattilainen (hevosenhoitaja, eläintenhoitaja tai vastaava). Lisäksi täytyy olla varahenkilö, mikäli työntekijä sairastuu. Säännösten mukaiset, tarkastetut tilat toiminnan järjestämiseen ovat toinen ehdoton edellytys toiminnan tuottamiselle. Lisäksi kaikki toiminnassa tarvittavat välineet talikoista kottikärryihin ovat oleellisia. Välineisiin voidaan katsoa lukeutuvaksi myös toimintaan kuuluvat eläimet.

Value propositions eli arvolupaukset. Mitä hyötyä asiakkaamme saa palvelustamme? Maatilalla pääsee tekemään niin sanotusti "oikeaa" työtä, jolla on tarkoitus. Työtä tehdään eläimiä varten. Työ on monipuolista ja sitä on monen tasoista: työtehtävät valitaan jokaisen oma taso huomioon ottaen. Fyysinen kunto paranee ruumiillista työtä tehdessä. Aistit aktivoituvat maatilalla ja ulkoilmassa. Asiakas pääsee osaksi yhteisöä, jossa sosiaaliset taidot karttuvat ja vertaistuki mahdollistuu. Rohkeus ja pystyvyysusko omaan itseensä vahvistuvat, ja epäonnistumiset käsitellään rakentavasti turvallisessa ympäristössä. Asiakas saa yksilöllistä ohjausta ammattitaitoiselta henkilökunnalta.

Customer relationships eli asiakassuhteet. Miten hoidamme asiakassuhteitamme? Asiakassuhteita hoidetaan puhelimitse, kasvotusten sekä palavereissa.

Channels eli markkinointi sekä myynti. Miten asiakkaamme saa tiedon palvelustamme? Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat tulevat palvelua ostavan kunnan TE-toimiston kautta. TE-toimisto on tietoinen tarjoamastamme palvelusta yhteistyökumppanuuden ja mahdollisten esitteiden kautta. (Turussa myös PSOP-palvelusetelijärjestelmä, johon palveluntuottajat rekisteröityvät, muissa kaupungeissa vastaavia?)

Customer segments eli asiakassegmentti. Keitä asiakkaamme ovat? Asiakkaat ovat pitkäikäistyöttömiä, joiden työelämävalmiudet ovat heikentyneet ja ehdot kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta täyttyvät (riittävän pituinen työttömyysjakso, kuntouttava työtoiminta katsotaan asiakkaalle tarpeelliseksi). Anima ry ei voi ottaa kuntouttavaan työtoimintaan asiakkaita, jotka käyttävät liikkumiseen liittyviä apuvälineitä. Tämä johtuu työn luonteesta ja työympäristöstä. Talli- ja maatilaympäristössä maksimi ryhmäkoko on 12 asiakasta. Toimintapäivänä asiakkaita voi olla 6 yhtä työntekijää kohden johtuen ympäristöstä, turvallisuudesta ja tehtävien vaativuudesta.

Cost structure eli kustannusrakenne. Mistä toiminnoista syntyvät keskeisimmät kustannukset palvelussa/toiminnassa? Suurin kustannus on tilavuokra, joka maksetaan toimintaympäristön käyttämisestä. Tilavuokra maksaa helposti 2000 €/kk. Työntekijäkulut ovat toinen suuri kustannuserä. Kokoaikaisen sosiaalihuollon ammattilaisen kuukausipalkka on karkeasti arvioituna 2500€ ja työntekijöitä tulee olla vähintään yksi, jolloin ryhmäkoko on maksimissaan 12 asiakasta. Ryhmäkoon kasvaessa työntekijöitä tarvitaan lisää ja palkkakustannukset nousevat. Pienempiä kustannuksia syntyy muun muassa työntekijöiden koulutuksesta sekä asiakkaiden lounaasta.

Revenue streams eli kassavirta. Miten palvelumme hinnoitellaan ja mistä saamme taloudellisia resursseja toiminnallemme? Anima ry ei voi itse asettaa palvelulle hintaa, sillä

kuntouttavan työtoiminnan palvelumaksut/palvelusetelimaksut ovat kuntakohtaisia, eli palvelun hinta määräytyy ostavan kunnan mukaan. Kaikissa kunnissa kuntouttavan työtoiminnan palvelumaksut ovat alhaisia, noin 40 €:n molemmin puolin. Toimintapäivistä saatava korvaus ei riitä kattamaan kustannuksia, joten taloudellisia resursseja tarvitaan myös muualta. Anima ry voisi mahdollisesti hakea rahoitusta säätiöiltä tai STEA:lta.

5.4 Tuotoksen kuvaus

Kehittämistyön tuotoksena syntynyt palvelukuvaus (Liite 1) on suunnattu palveluntuottajana toimivalle Anima ry:lle. Palvelukuvauksen tavoitteena on toimia työkaluna ja apuvälineenä kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä ja toteuttamisessa talli- ja maatilaympäristössä. Yhdistys voi tarvittaessa käyttää sitä apuna palvelun markkinoinnissa kunnille. Palvelukuvauksen on tarkoitus olla niin kattava, että lukija voisi sen pohjalta lähteä tuottamaan ja toteuttamaan kuntouttavaa työtoimintaa talli- ja maatilaympäristössä.

Palvelukuvauksen tavoite on olla käyttökelpoinen kaikissa Suomen kunnissa, joissa Anima ry haluaa palvelua tuottaa. Tästä syystä palvelukuvauksessa ei määritellä esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan palvelumaksuja tai dokumentointitapoja, sillä ne vaihtelevat kunnittain. Palvelukuvauksessa ei myöskään kuvata spesifisti tiettyä toimintaympäristöä tai asiakkaiden työtehtäviä, sillä ne voivat vaihdella sen mukaan, minkälaisessa toimintaympäristössä palvelua tuotetaan. Talleissa ja maatioissa on eroja yhtä lailla kuin kunnissa.

Palvelukuvaus on pyritty pitämään yksinkertaisena, selkeänä ja tiiviinä, jotta se ei sisältäisi turhaa, epäolennaista tietoa, mutta olisi kuitenkin riittävän informatiivinen. Sen rakenne koostuu seitsemästä teemasta, jotka on päätetty toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa. Teemojen sisältö on koottu teoriapohjan tiedon sekä toimijoiden kokemusperäisen tiedon pohjalta, lait huomioon ottaen.

Palvelukuvauksen teemat ovat seuraavat:

1. Palvelun kuvaus. Palvelun kuvauksessa kerrotaan tiiviisti se, mitä toiminta on ja mihin toiminnalla pyritään.
2. Palvelun kohderyhmä ja sen tavoitettavuus. Tässä osiossa kerrotaan, keitä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat ja mitä kautta heidät saadaan toimintaan mukaan. Asiakkaat määräytyvät suoraan kuntouttavan työtoiminnan lain (189/2001) perusteella.

3. Toiminnan tarkoitus ja tavoitteet. Tässä osiossa kerrotaan, miksi toimintaa järjestetään ja mitkä ovat toiminnan tavoitteita niin asiakkaan kuin palveluntuottajan näkökulmasta.
4. Palvelun sisältö ja alustava päiväohjelma. Osiossa kerrotaan mistä toiminta rakentuu, mitä palvelun tulee sisältää ja annetaan yksinkertainen esimerkki päiväohjelmasta.
5. Resurssit. Tässä osiossa kerrotaan palvelun tuottamiseen vaadittavista resursseista, kuten työntekijöistä sekä tiloista, joita toiminnan toteuttaminen vaatii.
6. Kassavirta ja kustannusrakenne. Osioista käy ilmi, mitkä ovat toiminnan tuottamisen ennakoitavat menoerät ja miten toimintaa rahoitetaan.
7. Laatu ja sen arviointi. Tässä osiossa luetellaan toiminnassa noudatettavat arvot ja kerrotaan, kuinka tuotettavan palvelun laatua tullaan arvioimaan.

6 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI

6.1 Kehittämismenetelmien ja -prosessin arviointi

Tämän kehittämistyön tavoitteina oli luoda uusi ja innovatiivinen tapa toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa ja parantaa Green Care -menetelmien näkyvyyttä. Kehittämistyö pyrki palvelemaan Anima ry:tä laaja-alaisesti. Kehittämistehtävänä oli luoda palvelukuvaus, joka on palveluntuottajalle hyödyksi kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä, kun on kyse talli- ja maatilaympäristöstä. Kehittämistyön tavoite pyrittiin saavuttamaan perehitymällä kuntouttavaan työtoimintaan, sen tuottamiseen sekä talli- ja maatilaympäristön mahdollisuuksiin sosiaali- ja terveysalalla.

Tavoitteet saavutettiin valittujen kehittämismenetelmien ja työtapojen avulla. Business Model Canvas oli toimiva työkalu liiketoiminnan kannalta tärkeitä teemoja pohdittaessa. Se toi esille teemoja ja keskustelun aiheita, jotka eivät olisi välttämättä muutoin tulleet esille, koska liiketoiminnan suunnittelu oli minulle kohtalaisen vieras aihe ennen tätä kehittämistyötä. Kokouksissa käytyjen dialogisten keskustelujen avulla saatiin asiakkaan näkökulmasta tärkeitä teemoja esille ja syvennettyä Business Model Canvasin teemoja. Dialoginen keskustelu toimi menetelmänä hyvin, sillä toimijoita oli vähän ja kaikkien mielipiteet otettiin huomioon. Keskustelu oli laadultaan hyvää ja ratkaisuja tehtiin yhdessä. Kokouksista tekemäni muistiinpanot ja yhteenvedot olivat tärkeitä työkaluja kehittämässä ja tuotoksen laatimisessa. Aikaisempi tieto eli kehittämistyön teoriaosuus muodosti vankan tietoperustan, jota ilman muita menetelmiä ei olisi voitu käyttää. Aikaisempi tieto myös syvensi ja täydensi dialogisten keskustelujen ja Business Model Canvasin avulla laadittua materiaalia.

Opinnäytetyö itsessään on jo yksi tapa parantaa Green Care -toiminnan ja eläinavusteisuuden näkyvyyttä ja saattaa uusi palvelumuoto yleisempään tietoon, sillä aiheesta keskustellessa vain harva on ollut tietoinen Green Caresta ja sen hyödyistä. Harva on ehkä tullut ajatelleeksi sitäkin, että kuntouttavaa työtoimintaa voisi järjestää oikeissa työolosuhteissa pajatoimintojen sijaan.

Kehittämistyön toteuttamisessa oli haasteensa. Kehittämisprosessin alussa aikataulutusta jäi hyvin löyhäksi, sillä samaan aikaan käynnissä oli muita opintoja ja aikajänne opinnäytetyön tekemiseen tuntui pitkältä. Prosessin aikana kävi ilmi, että intensiivinen, tiivis aikataulu on minulle paras tapa työskennellä, mistä johtuen suurin osa työstä tuli tehtyä vasta prosessin loppupuolella. Kesällä työ ei edennyt konkreettisesti yhtään, sillä olin

ajoittanut opintojen viimeisen harjoittelun siihen. Suoritin viisi viikkoa syventävästä harjoittelustani Metsäkylän ratsastuskeskuksella tutustuen toimintaympäristöön. Se antoi hyvän pohjan syksyn tiiviimmälle työskentelylle, sillä tiesin, millainen toimintaympäristö on.

Toimeksiantaja on ollut alusta asti aktiivisesti ja innokkaasti mukana kehittämistyön prosessissa, mikä on helpottanut kehittämistyön etenemistä. Toimijoiden ammattitaito ja kiinnostus kehittämistyötä kohtaan ovat olleet merkityksellisiä. Tiivis yhteistyö toimijoiden kanssa ja harjoittelu toimintaympäristössä helpottivat yhteydenpitoa ja tapaamisten sopimista toimeksiantajan kanssa. Viestintätaitojen ja oman aktiivisuuden merkityksellisyys on korostunut kehittämisprosessissa.

6.2 Kehittämistyön tuotoksen arviointi ja jatkokehittämisideat

Kehittämistyön tuotoksena syntyneen palvelukuvauksen tavoite on palvella toimeksiantajana toiminutta Anima ry:tä. Tästä syystä palvelukuvauksen laatimisessa otettiin vahvasti huomioon toimeksiantajan mielipiteet ja toiveet. Palvelukuvaus annettiin toimeksiantajan käyttöön sekä kirjallisena että sähköisenä, jotta he voivat tulevaisuudessa muokata sitä tarpeidensa mukaisesti. Liiketoimintasalaisuuteen vedoten tuotos on salattu lukijoilta.

Kehittämistyön tuotos on mielestäni onnistunut ja tarpeellinen. Palvelukuvaus sisältää keskeiset asiat, jotka tulee ottaa huomioon kuntouttavaa työtoimintaa toteutettaessa, mutta siinä otetaan huomioon myös kuntien vapaus päättää joistakin kuntouttavan työtoiminnan käytännöistä. Esimerkiksi dokumentoitavat ja palvelumaksut vaihtelevat kunnittain ja nämä asiat on pyritty ottamaan huomioon palvelukuvauksen laatimisessa. Palvelukuvauksesta käy ilmi talli- ja maatilaympäristön tuoma lisäarvo sekä Anima ry:n omat käytännöt ja toteutustavat kuntouttavan työtoiminnan tuottamisessa. Palvelukuvauksen käyttökelpoisuutta ei pystytä toistaiseksi toteamaan, sillä sen kokeileminen ei ollut mahdollista kehittämisprosessin aikana aikataulullisten rajoitusten vuoksi. Toimeksiantaja pyrkii käyttämään palvelukuvausta hyödykseen tulevaisuudessa.

Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää uusi, innovatiivinen tapa toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa. Mielestäni tavoite on täytynyt kiitettävästi. Palaute kehittämistyöstä ja tuotoksesta on ollut positiivista. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen talli- ja maatilaympäristössä on nyt askeleen lähempänä toteuttamista. Palvelukuvaus sisältää myös hil-

jaista tietoa, mitä ei ole aiemmin kirjattu ylös. Tuotos luo edellytykset Anima ry:lle toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa samoista lähtökohdista ympäri Suomea, mutta edellyttää kuntakohtaisiin käytäntöihin ja sääntöihin perehtymistä. Palvelukuvaus on sisällöltään ja ulkoasultaan mielestäni selkeä ja siisti.

Toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa ja palvelukuvausta tehdessä kävi kuitenkin ilmi, että kuntouttavan työtoiminnan palvelumaksujen alhaisuuden vuoksi tämänkaltaisen palvelun tuottaminen on yhdistykselle kannattamatonta. Yhdistys ei pyri tuottamaan voittoa, mutta kuntouttavan työtoiminnan palvelumaksut eivät riitä kustantamaan työntekijöitä, tilavuokraa sekä välineitä. Näin ollen Anima ry:n täytyisi hakea rahoitusta toiminnalleen esimerkiksi säätiöiltä tai STEA:lta. Toimijat näkevät mahdollisuuden myös eräänlaisen yhteispalvelutuotteen kehittämisessä. Tämä tarkoittaisi sitä, että kuntouttava työtoiminta ei olisi ainut tuotettava palvelu, vaan siihen yhdistettäisiin esimerkiksi sosiaalinen kuntoutus tai sosiaaliohjaus.

Jatkossa on huolehdittava palvelukuvauksen päivittämisestä, sillä hallitus on esittänyt muutoksia Lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018). Mikäli lakimuutos tai sote-uudistus vaikuttaa kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen tai palveluntuottamiseen, on palvelukuvausta päivitettävä. Palvelukuvaus sai lopullisen muotonsa kohtalaisen lyhyessä ajassa keskellä sosiaali- ja terveystalouden muutosta ja uskon, että siihen tehdään täydennyksiä tarpeen mukaan jatkossa.

6.3 Ammatillinen kasvu

Kehittämisprosessi on ollut todella opettavainen ja mielenkiintoinen oppimiskokemus. Ennen kehittämisprosessin alkua olin tehnyt vaativan asiakastyön harjoittelun nuorten starttipajalla kuntouttavan työtoiminnan asiakasryhmän parissa, mutta Green Care -osaamiseni oli vain yhden verkossa järjestetyn opintojakson varassa. Aikaisemmin olin oman ratsastuskoulutaustani perusteella mieltänyt hevoset ensisijaisesti harrastusvälineiksi, lemmikeiksi tai kilpaurheiluvälineiksi. Olen aina kokenut syvää kiintymystä hevoisiin sekä muihin eläimiin, mutta ennen kehittämistyön aiheeseen perehtymistä en ollut tietoinen niistä vaikutusmekanismeista, joita eläimen ja ihmisen välinen vuorovaikutus tai maatilaympäristö sisältää. Jo ensimmäisen toimeksiantajan tapaamisen jälkeen ajatus kuntouttavan työtoiminnan ja Green Care -menetelmien yhdistämisestä alkoi selkeytyä.

Koen, että uuden palvelun kehittämisen parissa työskennellessä liiketoimintaosaamiseen liittyvät taitoni ovat harjaantuneet merkittävästi. Kehitettävää palvelua on joutunut ajattelemaan niin organisaation, toimintaa ohjaavien lakien kuin asiakkaankin näkökulmasta. Kustannus- ja rahoituskysymyksiä pohtiminen sekä palvelun suunnittelu on ollut opettavaista, sillä minulla ei ollut minkäänlaista aiempaa kokemusta niistä. Yksityisten sosiaalipalveluiden tuottaminen sekä niihin liittyvät luvat ja vaatimukset ovat tulleet kohdallisen tutuiksi prosessin aikana.

Kehittämistyöskentely on ollut mielekästä, vaikka siihen on sisältynyt myös haasteita. Kun tekee opinnäytetyötä yksin, ei työmäärää voi jakaa ja aikatauluttaminen on täysin itsestä kiinni. Suurimmat haasteet omassa työskentelyssäni liittyivätkin aikatauluttamiseen. Kehittämisprosessin alussa aikaa tuntui olevan loputtomiin, mutta loppua kohden aika hupeni todella nopeasti ja suuri osa työskentelystä tapahtui viimeisen 3 kuukauden aikana. Tämä havaintoni tukee aiempia havaintojani siitä, että työskentelen parhaiten tiiviisti, pienen paineen alla.

Yhteistyö toimijoiden kanssa on ollut hedelmällistä. Kommunikaatio ja viestintä on toiminnut välillämme hyvin. Jouduin muistuttamaan itselleni monta kertaa prosessin aikana, että kehittämistyötä ei tehdä yksin, vaan yhdessä toimijoiden kanssa.

Kehittämistyö on kokonaisuutena onnistunut ja hyödyllinen niin toimeksiantajan kuin itseni kannalta. Kuntouttavaan työtoimintaan, Green Careen sekä eläin- ja maatala-avusteiseen työskentelyyn perehtyminen teoreettien kautta on laajentanut näkökantaani sosionomin ammatista. Kehittämistyöskentely on myös antanut minulle valmiuksia työskennellä tulevaisuudessa kyseisten palveluiden ja työtapojen parissa. Kokonaisuudessaan kehittämistyöskentely on antanut minulle arvokkaita oppimiskokemuksia, jotka tukevat omaa ammatillista kasvuani sosionomina.

LÄHTEET

- Ala-Kauhaluoma, M. 2005. Keppiä ja porkkanaa. Voidaanko aktivoinnilla vaikuttaa työttömien työllistymiseen ja hyvinvointiin? *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2005):1, 42 – 53.
- Allen, K., Shykoff, B. & Izzo, J. L. 2001. Pet ownership, but not ACE inhibitor therapy, blunts home blood pressure responses to mental stress. *Hypertension*, 38, 815 – 820.
- Anima ry 2018. Viitattu 20.2.2018 <http://www.animary.fi>.
- Banks, M. R. & Banks, W. A. 2002. The effects of animal-assisted therapy on loneliness in an elderly population in long-term care facilities. *The Journals of Gerontology*, 57A(7), M428 – M432.
- Beetz, A., Uvnäs-Moberg, K., Julius, H. & Kortschal, K. 2012. Psychosocial and psychophysiological effects of human-animal interactions: the possible role of oxytocin. *Frontiers in psychology*. July 2012, Volume 3, Article 234. Viitattu 22.11.2018. Saatavissa: https://pub.epsilon.slu.se/10563/1/uvnas_moberg_etal_130625.pdf.
- Bragg, R., Atkins, G. 2016. A review of nature-based interventions for mental health care. *Natural England Commissioned Reports, Number204*.
- Buist, Y. 2016. Connect, prioritise and promote. A comparative research into the development of care farming in different countries from the transition perspective. Internship report. Wageningen University and Research Center. Saatavissa: <https://farmingforhealth.files.wordpress.com/2016/03/report-development-of-care-farming-yvettebuist.pdf>.
- Elings, M. 2012. Effects of care farms. Scientific research on the benefits of care farms for clients. Hollanti: Wageningen University & Research. Saatavissa: https://www.carefarminguk.org/sites/carefarminguk.org/files/Effects_of_care_farms_Elings.pdf.
- Green Care Finland 2018. Vaikuttavuus. Viitattu 6.11.2018 <http://www.gcf Finland.fi> > Green Care > Vaikuttavuus.
- Hack, V. 2017. Palvelumuotoilun työkaluja liiketoiminnan kehittämiseen. Digiarjessa-blogi. Kaupalehti. Viitattu 25.10.2018 <https://blog.kaupalehti.fi/digiarjessa/palvelumuotoilun-tyokaluja-liiketoiminnan-kehittamiseen>.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Ikäheimo, K. 2013. Eläimen ja ihmisen suhde. Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) *Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa*. Helsinki: Solution Models House, 5 – 9.
- Juntunen, R. 2018. Kuhmon Green Care -hanke. Hankkeiden aamukahvit 24.1.2018. Powerpointesitys. Viitattu 6.11.2018 <https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/29455961/Kuhmon+Green+Care+-hanke.pdf/f626f0f9-3fd8-4244-a058-e29c31cb1e0b>.
- Kahilaniemi, E. 2016. Eläinavusteinen interventio. Asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koiraavusteisin menetelmin. Tampere: Voimatassu ky.
- Karjalainen, V. & Karjalainen, J. 2010. Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Raportti 38/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Karjalainen, V. & Karjalainen, J. 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa. Arvioita toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. Raportti 46/2011. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189. Annettu 2.3.2001. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>.
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstöstä 26.6.2015/817. Annettu 26.6.2015. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817>.
- Lindqvist, T., Oksala, I. & Pihlman, M-R. 2001. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita. Helsinki: Työministeriö.
- Luonnonvarakeskus 2017. Mitä Green Care on? Viitattu 3.3.2018. <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/mita>.
- Lääperi, R. & Puromäki, H. 2014. Kohti suomalaista Green Care -laadunhallintaa. Teoksessa E. Vehmasto (toim.) Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa. MTT Kasvu 20. Saatavissa: <http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/482161/mttkasvu20.pdf>.
- Morrison, M. 2007. Health benefits of Animal-Assisted Interventions. Complementary Health Practice Review 2007 12:51. 51 – 62. Saatavissa: https://www.uclahealth.org/pac/Workfiles/PAC/ReviewofBenefits_Morrison.pdf.
- MTT, THL ja Lapin AMK 2014. Green Care -työkirja. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Lapin ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/julkaisut/green-care-tyokirja-17.3.2014.pdf>.
- Nyrhinen, S. 2016. Green Care -toiminta pitkäaikaistyöttömien aktivoinnissa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.11.2018 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/119140/Nyrhinen_Sari.pdf?sequence=1.
- Oikeusministeriö 2018. Perustuslaki. Viitattu 15.5.2018 <http://oikeusministerio.fi/perustuslaki>.
- Paloheimo-Koskipää, L. 2016. Aito dialogi auttaa työyhteisöä uudistumaan. Työpiste-verkkolehti. Työterveyslaitos. Viitattu 8.11.2018 <https://www.ttl.fi/tyopiste/aito-dialogi-auttaa-tyoyhteisoa-uudistumaan/#>.
- Pet Partners 2018. Terminology. Viitattu 19.11.2018 <https://petpartners.org> > Learn.
- Pihl, A. 2012. Kuntouttava työtoiminta voimaantumisen katalyyttinä. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalinen työ. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 21.11.2018 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37710/URN:NBN:fi:juu-201204201560.pdf?sequence=1>.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Soini, K., Ilmarinen, K., Yli-Viikari, A. & Kirveennummi, A. 2011. Green Care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):3. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102903/soini.pdf?sequence>.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 1301/2014. Annettu 30.12.2014. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp450056336>.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen sekä 1.1.2015 voimaan tulevat kuntouttavan työtoiminnan lain muutokset. Tiedote. Viitattu 22.11.2018. Saatavissa: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ordnande-av-arbetsverksamhet-i-rehabiliteringssyfte-och-andringar-i-lagen-om-arbetsverksamhet-i-rehabiliteringssyfte-som-trader-i-kraft-1-1-2015.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2018. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta. Säädösvalmistelu. Viitattu 30.11.2018 <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM090:00/2018>.

SOSTE ry 2018. Järjestöjen rahoitus. Viitattu 16.5.2018 <https://www.soste.fi/elinvoimaiset-jarjestot/jarjestojen-rahoitus.html>.

Stasi, M. F., Amati, D., Costa, C., Resta, D., Senepa, G., Scarafioiti, C., Aimonino, N. & Molaschi, M. 2004. Pet therapy: A trial for institutionalized frail elderly patients. Archives of Gerontology and Geriatrics, 9, 407 – 412.

Strategyzer 2018. Business Model Canvas. Viitattu 9.11.2018 <https://assets.strategyzer.com/assets/resources/the-business-model-canvas.pdf>.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Annettu 11.6.1999. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1999/19990731>.

Suomen Ratsastajainliitto 2018. SRL:n jäsentalli: Hevosavusteiset palvelut. Viitattu 20.2.2018. Saatavissa: http://www.ratsastus.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/ratsastajainliitto/embeds/ratsastajainliittowwwstructure/103333_hevosavusteiset_palvelut_kriteerit_netti.pdf.

Tammelin, M. 2010. Kokemuksia sosiaalipalveluista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa. Raportti 31/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Viitattu 15.5.2018 <https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Sipoon asiakkaat tutustuivat hevosiin. Viitattu 5.11.2018 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/tyohon-kuntouttava-green-care-etela-suomessa/kokemuksia-green-caresta/sipoon-green-care-pilotissa-arvostettiin-luontoa-ja-sosiaalista-kanssakaymista>.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print.

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738. Annettu 23.8.2002. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>.

Työvoimatutkimus. Joulukuu 2016. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 28.11.2018. Saatavissa: https://tilastokeskus.fi/til/tyti/2016/12/tyti_2016_12_2017-01-24_tie_001_fi.html.

Työvoimatutkimus 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 15.5.2018. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/tyti/2017/13/tyti_2017_13_2018-04-12_tie_001_fi.html.

Työvoimatutkimus. Lokakuu 2018. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 28.11.2018. Saatavissa: https://tilastokeskus.fi/til/tyti/2018/10/tyti_2018_10_2018-11-20_tie_001_fi.html.

Vainionpää, A-M. 2011. Vankien kokemuksia eläinavusteisesta työtoiminnasta. Opinnäytetyö. Hoitotyön koulutusohjelma. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 5.11.2018 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32430/Vainionpaa_Anna-Maria.pdf?sequence=1.

Valtiovarainministeriö 2017. Eurooppa 2020 -strategia. Suomen kansallinen uudistusohjelma kevät 2017. Valtiovarainministeriön julkaisu – 18a/2017. Helsinki: Valtiovarainministeriö. Viitattu 28.11.2018. Saatavissa: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-national-reform-programme-finland-fi.pdf>.

Vehmasto, E. & MTT Taloustutkimus 2014. Green Care -palvelutyypit Suomessa. Teoksessa E. Vehmasto (toim.) Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa. MTT Kasvu 20. Saatavissa: <http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/482161/mttkasvu20.pdf>.

Virtanen, A. 2017. Kuntouttava työtoiminta 2016 – Kuntakyselyn osaraportti. Tilastoraportti 33/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 13.11.2018. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135308/Tr33_17.pdf?sequence=4.

Yli-Viikari, A. & Suominen, M. 2016. Maatilat kasvatuksen ja kuntoutuksen ympäristöinä – kokeilutoiminnan kautta kasvuun. Maaseudun uusi aika 3/2016. 53 – 62.